Mihaela Daniela Cîrstea, Laura Raluca Surugiu

MEMORATOR

LIMBA și LITERATURA ROMÂNĂ

clasele 5-8

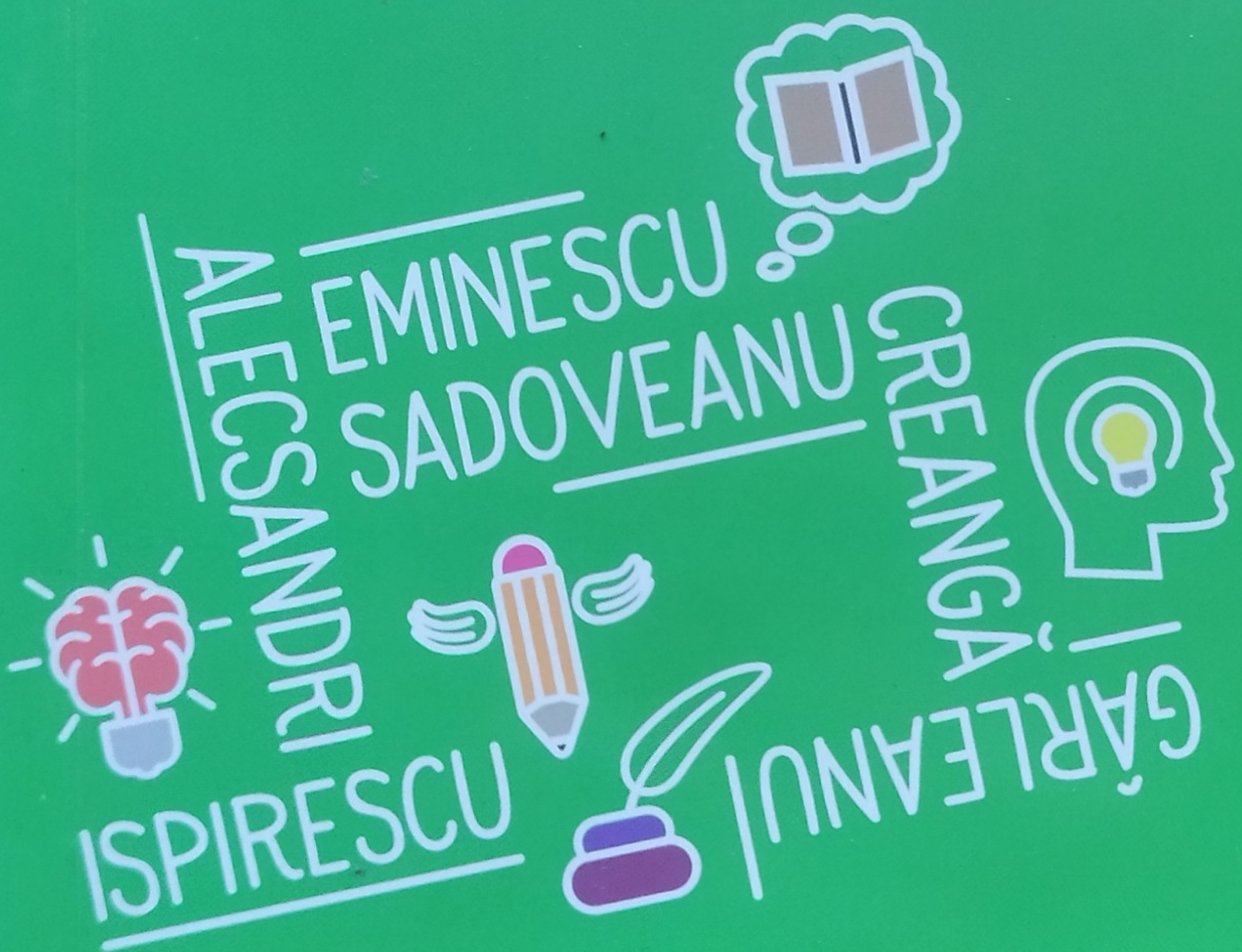

Editura Paralela 45
educațional

MIHAELA DANIELA CÎRSTEA
LAURA RALUCA SURUGIU

MEMORATOR DE LIMBA ŞI LITERATURA ROMÂNĂ

pentru clasele V-VIII

Ediţia a III-a

Editura Paralela 45

Editura Paralela 45

Redactare: Adriana Oprea, Daniel Mitran
Tehnoredactare & pregătire de tipar: Marius Badea
Design copertă: Mirona Pintilie

Descrierea CIP a Bibliotecii Naţionale a României
CÎRSTEA, MIHAELA DANIELA
Memorator de limba şi literatura română pentru clasele V-VIII
Mihaela Daniela Cîrstea, Laura Raluca Surugiu. - Piteşti : Paralela 45, 2019
Conţine bibliografie
ISBN 978-973-47-2960-9

I. Surugiu, Laura

811.135.1
821.135.1.09

COMENZI – CARTEA PRIN POŞTĂ

EDITURA PARALELA 45
Bulevardul Republicii, Nr. 148, Clădirea C1, etaj 4, Piteşti, jud. Argeş, cod 110177
Tel.: 0248 633 130; 0753 040 444; 0721 247 918
Tel./fax: 0248 214 533; 0248 631 439; 0248 631 492
E-mail: comenzi@edituraparalela45.ro

www.edituraparalela45.ro

Tiparul executat la tipografia *Editurii Paralela 45*
E-mail: tipografie@edituraparalela45.ro

Copyright © Editura Paralela 45, 2019
Prezenta lucrare foloseşte denumiri ce constituie mărci înregistrate, iar conţinutul este protejat de legislaţia privind dreptul de proprietate intelectuală.

CUPRINS

I. CARTEA – OBIECT CULTURAL 9
- Autorul, titlul, părţile unei cărţi (coperţile, cotorul, tabla de materii/cuprinsul/sumarul, prefaţa, postfaţa, notele de subsol), editura, colecţia 9

II. TEORIA LITERARĂ 11
1. Structurarea operei literare 11
- Modurile de expunere 11
  - Naraţiunea (autor, narator, personaje, subiectul, momentele subiectului, timpul şi spaţiul) 11
  - Dialogul (mod de caracterizare a personajelor) 15
  - Descrierea (portretul literar, tabloul) 16
- Eul liric 18

2. Figuri de stil 18
- Personificarea, comparaţia, enumeraţia, repetiţia, aliteraţia, asonanţa, antiteza, hiperbola, epitetul, metafora, alegoria 18

3. Versificaţia 24
- Versul, strofa, măsura, rima, ritmul 24

4. Genuri şi specii 26
- Genuri literare 26
  - Epicul 26
  - Liricul 27
  - Dramaticul 27
- Specii literare 28
  - Schiţa 28
  - Nuvela 29
  - Basmul 32
  - Fabula 34
  - Balada populară/cultă 36
  - Romanul 39
  - Pastelul 42
  - Doina 44

▪ Imnul 45
▪ Comedia 47
▪ Opera SF 49
5. Specii nonliterare 50
• Articolul de dicţionar, articolul de revistă/ziar, textele publicitare, reclama, mersul trenurilor 50

III. PRACTICA RAŢIONALĂ ŞI FUNCŢIONALĂ A LIMBII 54
1. Comunicarea orală 54
• Situaţia de comunicare (emiţător, receptor, mesaj, context, cod, canal) 54
• Dialog/monolog (dialog formal/dialog informal) 54
• Elemente nonverbale şi paraverbale 55
• Textul argumentativ 56
• Idee principală/idee secundară 57
• Comunicare orală/comunicare scrisă 57
2. Comunicarea scrisă 58
• Părţile compunerii 58
• Elementele auxiliare în scriere – paranteze şi sublinieri 59
• Cererea, scrisoarea, anunţul, invitaţia 60
• Semne de punctuaţie şi de ortografie (punctul, virgula, două puncte, linia de dialog, semnul exclamării, semnul întrebării, linia de pauză, cratima) 64
3. Contexte de realizare 67
• Transformarea textului dialogat în text narativ 67
• Rezumatul 69

IV. ELEMENTE DE CONSTRUCŢIE A COMUNICĂRII 70
1. Noţiuni generale de sintaxă 70
• Propoziţia 70
• Clasificarea propoziţiilor 70
• Propoziţia regentă 71
• Termenul regent 71

- Raporturi care se pot stabili în interiorul unei propoziţii (coordonarea, subordonarea) 71
- Raporturi care se pot stabili în interiorul unei fraze (coordonarea, subordonarea) 72

2. Fonetica 72
- Alfabetul limbii române (vocale, semivocale, consoane) 72
- Grupurile de sunete (diftongul, triftongul, hiatul) 73
- Scrierea cu literă mare 73
- Scrierea şi pronunţarea numelor proprii străine 73
- Despărţirea în silabe 74

3. Vocabularul 74
- Vocabularul fundamental 75
- Masa vocabularului 75
- Mijloace de îmbogăţire a vocabularului 75
  - Mijloace interne (derivarea, compunerea, schimbarea valorii gramaticale sau conversiunea, familia lexicală) 75
  - Mijloace externe (neologismele) 76
- Relaţii semantice 76
  - Sinonimele 76
  - Antonimele 76
  - Paronimele 76
  - Omonimele (omofone, omografe) 76
  - Cuvintele polisemantice 77
  - Pleonasmul 77

4. Morfologia 77
- Substantivul – definiţie, clasificare, numărul substantivelor, genul substantivelor, cazuri şi funcţii sintactice, locuţiunea substantivală 77
- Articolul – definiţie, clasificare (articol hotărât, articol nehotărât, articol posesiv-genitival, articol demonstrativ-adjectival) 80
- Adjectivul – definiţie, clasificare, grade de comparaţie, funcţii sintactice, valoare stilistică 81

- Pronumele – definiţie, clasificare, forme şi funcţii sintactice, adjective pronominale 82
  - Pronumele personal 82
  - Pronumele personal de politeţe 83
  - Pronumele reflexiv 84
  - Pronumele posesiv 85
  - Pronumele demonstrativ 86
  - Pronumele nehotărât 88
  - Pronumele relativ 89
  - Pronumele interogativ 90
  - Pronumele negativ 91
  - Pronumele de întărire 92
- Verbul – definiţie, clasificare – verbe predicative/ nepredicative (verbe copulative, verbe auxiliare), verbe tranzitive/intranzitive, verbe personale/impersonale/ unipersonale – , conjugare, mod, timp, persoană, număr, diateză, locuţiuni verbale, funcţii sintactice, rol stilistic 93
- Numeralul – definiţie, clasificare (numeral cardinal, numeral colectiv, numeral multiplicativ, numeral distributiv, numeral adverbial, numeral ordinal), funcţii sintactice 102
- Adverbul – definiţie, clasificare, grade de comparaţie, locuţiuni adverbiale, funcţii sintactice 103
- Interjecţia – definiţie, clasificare, funcţii sintactice 105
- Conjuncţia – definiţie, clasificare, locuţiuni conjuncţionale 106
- Prepoziţia – definiţie, clasificare, regim cazual, locuţiuni prepoziţionale 106

5. Sintaxa 107

- Subiectul – definiţie, clasificare, acordul subiectului cu predicatul 107
- Propoziţia subordonată subiectivă – definiţie, elemente regente, elemente prin care se introduce, topica şi punctuaţia 109
- Predicatul – definiţie, clasificare 110
- Propoziţia subordonată predicativă – definiţie, elementul regent, elemente prin care se introduce, topica şi punctuaţia 111

- Atributul – definiţie, clasificare 112
- Propoziţia subordonată atributivă – definiţie, elemente regente, elemente prin care se introduce, topica şi punctuaţia 113
- Complementul direct – definiţie, părţi de vorbire prin care se exprimă 114
- Propoziţia subordonată completivă directă – definiţie, elemente regente, elemente prin care se introduce, topica şi punctuaţia 115
- Complementul indirect – definiţie, părţi de vorbire prin care se exprimă 116
- Propoziţia subordonată completivă indirectă – definiţie, elemente regente, elemente prin care se introduce, topica şi punctuaţia 117
- Complementul de agent – definiţie, părţi de vorbire prin care se exprimă 117
- Complementul circumstanţial de loc – definiţie, părţi de vorbire prin care se exprimă 118
- Propoziţia subordonată circumstanţială de loc – definiţie, elemente regente, elemente prin care se introduce, topica şi punctuaţia 119
- Complementul circumstanţial de timp – definiţie, părţi de vorbire prin care se exprimă 120
- Propoziţia subordonată circumstanţială de timp – definiţie, elemente regente, elemente prin care se introduce, topica şi punctuaţia 120
- Complementul circumstanţial de mod – definiţie, părţi de vorbire prin care se exprimă, valori stilistice 121
- Propoziţia subordonată circumstanţială de mod – definiţie, elemente regente, elemente prin care se introduce, topica şi punctuaţia 122
- Complementul circumstanţial de cauză – definiţie, părţi de vorbire prin care se exprimă 123

- Propoziţia subordonată circumstanţială de cauză – definiţie, elemente regente, elemente prin care se introduce, topica şi punctuaţia 123
- Complementul circumstanţial de scop – definiţie, părţi de vorbire prin care se exprimă..... 124
- Propoziţia subordonată circumstanţială de scop – definiţie, elemente regente, elemente prin care se introduce, topica şi punctuaţia 125
- Propoziţia subordonată circumstanţială consecutivă – definiţie, elemente regente, elemente prin care se introduce, topica şi punctuaţia..... 125
- Propoziţia subordonată circumstanţială condiţională – definiţie, elemente regente, elemente prin care se introduce, topica şi punctuaţia..... 126
- Propoziţia subordonată circumstanţială concesivă – definiţie, elemente regente, elemente prin care se introduce, topica şi punctuaţia 127

Bibliografie..... 128

I. CARTEA – OBIECT CULTURAL

- **Autorul** – este persoana care scrie o operă, el are o existenţă reală, ceea ce se poate observa din biografia sa. Numele autorului se află pe coperta cărţii. De exemplu, autorul romanului *Baltagul* este Mihail Sadoveanu. În cazul operelor populare, autorul este unul colectiv, anonim.

- **Titlul** – este numele ales de autor pentru opera sa. Titlul trebuie să fie în legătură cu textul, să captiveze cititorul, să-i trezească interesul. Uneori, titlul poartă numele unuia dintre personaje (*Ion* de Liviu Rebreanu, *Alexandru Lăpuşneanul* de Costache Negruzzi), alteori desemnează numele elementului central al operei (*Baltagul* de Mihail Sadoveanu) sau poate fi un titlu complex (*Ultima noapte de dragoste, întâia noapte de război*). Titlul poate fi format din unul sau mai multe cuvinte. În cazul articolelor din ziare, titlul trebuie să şocheze, pentru a atrage publicul cititor.

- **Părţile** ce alcătuiesc o carte sunt coperţile, cotorul, filele, pagina de titlu, prefaţa, textul propriu-zis, postfaţa, diverse tipuri de note, cuprinsul. Aşezarea în pagină se face cu ajutorul alineatelor.

- **Coperta** este partea unei cărţi ce asigură protecţia acesteia. Pe coperta I se află numele autorului, titlul operei, numele editurii, o imagine/ilustraţie care să reflecte o idee inclusă în text. Coperta a IV-a poate conţine o recomandare a cărţii, o prezentare a autorilor, o imagine, preţul, orice alte informaţii considerate relevante de către editori.

- **Cotorul** poate cuprinde titlul operei, autorul, editura, numărul volumului (dacă o operă are mai multe volume).

- **Tabla de materii/cuprinsul/sumarul** cuprinde enumerarea părţilor unei cărţi/capitolele acesteia, precum şi paginile corespunzătoare acestora. Cuprinsul se poate afla la începutul sau la sfârşitul cărţii.

- **Prefaţa** este aşezată înaintea operei propriu-zise, reprezentând un preambul al acesteia; ea poate include gândurile autorului, exprimarea propriei viziuni asupra operei, poate fi un cuvânt-înainte semnat de un critic/o personalitate, prezentând opera. Când aceste comentarii apar la sfârşitul cărţii, vorbim despre **postfaţă**.

- **Notele de subsol** – note explicative plasate în josul paginii, sub o linie orizontală, referitoare la un cuvânt sau la un fragment din text, la un citat; cuvintele/fragmentele la care se referă notele de subsol au un indice, în partea de sus, acelaşi indice regăsindu-se şi la nota de subsol.

- **Editura** este instituţia care se ocupă de tipărirea cărţii, de promovarea ei şi care editează cartea, face corectura ei, stabileşte preţul; sigla editurii se află pe copertă.

- **Colecţia** – cuprinde mai multe opere, grupate în funcţie de autor, de tematica abordată, de curentul literar pe care îl reprezintă autorii etc.

II. TEORIA LITERARĂ

1. STRUCTURAREA OPEREI LITERARE

MODURILE DE EXPUNERE – naraţiunea (autor, narator, personaje, subiectul, momentele subiectului, timp şi spaţiu), descrierea (portret literar, tablou), dialogul (mod de caracterizare a personajului).

■ A. NARAŢIUNEA

- Mod de expunere, prezentă mai ales în epic;
- Se asociază cu indicii de timp şi spaţiu;
- Se folosesc mai ales verbe la timpuri din sfera trecutului, accentuând ideea de narare, de evocare, dar este utilizat şi prezentul, ca timp al evocării sau pentru a crea impresia de spontaneitate ori iluzia realităţii;
- Ordinea cronologică a întâmplărilor este facultativă, din dorinţa de obţine suspansul putând să se inverseze ordinea momentelor subiectului;
- Naraţiunea poate fi **subiectivă** (naratorul povesteşte la persoana I, este fie personaj, fie martor al evenimentelor; îşi exprimă un punct de vedere, poate comenta gesturile sau gândurile personajelor, orientează cititorul spre o anumită receptare a textului) sau **obiectivă** (naratorul la persoana a III-a, omniscient, nu îşi exprimă niciun punct de vedere, este obiectiv, impasibil, rezervat, lasă cititorului libertatea de a-şi forma propria opinie).

a. **Autorul** este persoana care scrie opera, având o existenţă reală; numele autorului se află pe coperta cărţii.
b. **Naratorul** este vocea autorului în text, fără a se confunda însă cu acesta;

- Naratorul conturează lumea fictivă, prezintă personajele, poate comenta sau interpreta evoluţia întâmplărilor, comportamentul personajelor sau poate fi perfect obiectiv;
- După gradul de implicare în text, poate fi: **obiectiv** (nu se implică în relatarea întâmplărilor şi nu exprimă opinii despre personaje) sau **subiectiv** (îşi exprimă propria opinie, este implicat în lumea fictivă);
- Naratorul omniscient este acel narator care ştie totul despre personaje şi acţiune.

c. **Personajele/eroii** sunt cei care participă, se implică în evenimentele relatate; prezenţa lor este în strânsă legătură cu acţiunea şi conflictele;
   - Sunt prezente în genul epic şi în cel dramatic;
   - În funcţie de importanţa lor în operă, sunt: **principale** (Popa Tanda din nuvela cu acelaşi nume de Ioan Slavici, Prâslea din basmul *Prâslea cel Voinic şi merele de aur*), **secundare** (cele trei dame din schiţa „D-l Goe...” de Ion Luca Caragiale) sau **episodice** (oamenii întâlniţi de Vitoria Lipan din romanul *Baltagul* de Mihail Sadoveanu, în drumul ei de căutare a lui Nechifor);
   - Dacă numele personajului se află inclus şi în titlul operei, personajul este **eponim**: „Paşa Hassan” în balada cu acelaşi nume de George Coşbuc;
   - În funcţie de complexitatea caracterului lor, personajele sunt **lineare** (Ionel din „Vizită...” de Ion Luca Caragiale) sau **complexe** (Vitoria Lipan din *Baltagul*);
   - În funcţie de modul în care evoluează sau nu ca trăiri interioare sau ca formare a personalităţii, sunt: **imobile/statice** (Goe este tipul copilului răsfăţat, obraznic, neascultător) sau **mobile/dinamice** (Popa Tanda îşi schimbă caracterul şi devine, dintr-un om dependent de bunăstarea

celorlalţi, un individ capabil să îşi construiască propriul destin, ajungând un exemplu pentru întreaga comunitate din Sărăceni);

- **Personajele** pot fi **individuale** (Prâslea cel Voinic, Alexandru Lăpuşneanul) sau **colective** (oştirea română plasată în antiteză cu cea otomană în balada cultă „Paşa Hassan" de George Coşbuc);
- **Caracterizarea personajelor** este modalitatea artistică aleasă de autor pentru a prezenta trăsăturile fizice şi morale ale personajelor sale, conturând astfel portretul fizic, respectiv moral al acestora;
- **Mijloacele de caracterizare: directă** (de către narator, alte personaje sau autocaracterizare, prin indicaţiile scenice în genul dramatic) sau **indirectă** (prin fapte, comportament, limbaj, atitudine, gesturi etc.).

Exemplu:

Personajul Goe din schiţa „D-l Goe..."
de Ion Luca Caragiale

– este un personaj eponim, linear, imobil, reprezintă tipul copilului răsfăţat, obraznic, un produs al unei societăţi superficiale, în care contează mai mult aparenţele decât esenţa;

– este caracterizat direct, în primul rând de către narator, a cărui ironie se face simţită de la început, prin titlul urmat de punctele de suspensie, căci apelativul intră în contrast cu felul de a fi al personajului şi cu lipsa de educaţie a acestuia;

– se observă un succint portret fizic, limitat numai la câteva elemente de vestimentaţie, căci autorul doreşte să sublinieze modul ostentativ în care doamnele ce îl însoţeau pe tânăr doreau să iasă în evidenţă: „Tânărul Goe poartă un frumos costum de marinar, pălărie de paie, cu inscripţia pe pamblică: *le Formidable*...";

– diminutivele folosite de narator accentuează şi ele ironia acestuia, căci este clară atitudinea de dispreţ a acestuia („puişorul");

– la nivelul caracterizării directe, se observă şi atitudinea celor trei femei care îl însoţesc pe Goe la Bucureşti (Mamiţa, Tanti Miţa şi Mam'Mare); acestea nu fac altceva decât să încurajeze comportamentul nepotrivit al copilului, înlocuind pedeapsa cu recompensa şi lăudându-l în momente nepotrivite;

– portretul moral stă sub semnul ironiei autorului; tânărul Goe este obraznic (nu ezită să le numească pe cele trei femei „proaste"), nepoliticos şi prost-crescut (îl numeşte „urâtul" pe un tânăr binevoitor care-i atrage atenţia că nu e bine să scoată capul pe geam), este incult (rămâne repetent), răsfăţat (discuţia cu Mamiţa despre ciocolată), neastâmpărat (trage semnalul de alarmă) etc.

– în concluzie, Goe este un personaj exponenţial pentru categoria copiilor needucaţi.

- **Relaţia dintre personaje** poate fi: **de conflict** (reprezintă neînţelegerea, lupta, confruntarea dintre două personaje) sau **de susţinere** (personajele complementare);
- **Conflictele** pot fi **exterioare** (între Goe şi Urât, între Popa Tanda şi săteni, între Alexandru Lăpuşneanul şi boieri) sau **interioare** (Popa Tanda are de ales între a aştepta schimbarea sătenilor şi a munci pentru propria bunăstare), iar după importanţa lor se împart în principale (Alexandru Lăpuşneanul şi boieri) sau secundare (Alexandru Lăpuşneanul şi Moţoc);

d. Subiectul

- Succesiunea de evenimente în planul lumii fictive, în care sunt antrenate personajele, în special prin conflicte;
- Se pot delimita momentele acţiunii: **expoziţiunea** (se prezintă timpul, locul şi personajele), **intriga** (episodul care declanşează acţiunea), **desfăşurarea acţiunii** (succesiunea întâmplărilor), **punctul culminant** (punctul de maximă intensitate al operei) şi **deznodământul** (finalul, rezolvarea conflictului).

Exemplu: **Momentele subiectului în schiţa „D-l Goe...” de I.L. Caragiale:**

Expoziţiunea: Goe şi cele trei doamne aşteaptă pe un peron din urbea X trenul spre Bucureşti.

Intriga: Doamnele decid să îl ducă pe Goe la Bucureşti pentru a nu mai rămâne repetent din nou.

Desfăşurarea acţiunii: Goe este neascultător şi creează o serie de încurcături: se ceartă cu Urâtul, pierde pălăria cu biletul de tren, rămâne închis în toaletă.

Punctul culminant: Goe trage semnalul de alarmă.

Deznodământul: Cei patru ajung, după multe peripeţii, la Bucureşti.

e. **Timpul şi spaţiul în naraţiune**

- Sunt două elemente prezente în epic şi dramatic; în epic, aceste coordonate sunt prezente încă din incipit pentru a contura dimensiunile lumii fictive, dar şi pentru a crea impresia de verosimil, în timp ce în dramatic aceste elemente apar în indicaţiile scenice;
- Spaţiul este adeseori fixat prin descriere.

B. DIALOGUL

- Mod de expunere ce presupune o succesiune de replici, precum şi o alternare a mărcilor emiţătorului (forme verbale şi pronominale la persoana I) cu cele ale receptorului (forme de persoana a II-a la verbe şi pronume, verbe la imperativ, substantive în vocativ);
- Specifică dialogului este şi folosirea interjecţiilor, a propoziţiilor exclamative şi interogative, a formelor populare şi regionale, a elementelor de argou sau de jargon (elemente specifice limbii vorbite, stilului colocvial);
- În operele dramatice, dialogul devine o formă de caracterizare a personajelor, mai ales în cazul comediilor (din

replicile lui Farfuridi, rezultă incultura şi înfumurarea acestuia);

- În epic, dialogul dinamizează naraţiunea (un exemplu îl constituie basmele lui Ion Creangă).

■ C. DESCRIEREA

- Mod de expunere prin care se prezintă cititorului un tablou din natură, portretul unui personaj, un obiect sau un fenomen;
- Fixează coordonatele spaţio-temporale în naraţiune, obţinându-se astfel efectul de verosimil;
- Apelează la figuri de stil şi imagini artistice pentru a contura o imagine plastică, sensibilă a obiectului descris, scopul fiind acela de a provoca emoţii cititorilor;
- Descrierea poate fi generală sau detaliată;
- Descrierea folosită în liric permite exprimarea directă a sentimentelor autorului;
- Poate fi reală sau imaginară, obiectivă sau subiectivă, literară sau nonliterară (ştiinţifică, tehnică, publicitară).

Exemple:

❖ *„E cald şi lângă trunchiuri umbra treptat se face tot mai mică,/Văzduhul tot nu se-nfioară de niciun zbor de rândunică./Şi doar furnicile de-aleargă acuma fără de hodină,/ Mărgele negre sămănate pe drumuri albe de lumină.”* (Dimitrie Anghel, „Amiaza”) – descrierea în liric;

❖ *„La spatele noastre, Hălăuca, cu nenumăratele sale trepte verzi, se ridica în depărtare ca un nemărginit amfiteatru, care închidea cerul înalt al vederii despre răsărit. În faţă, pe stânga şi-n dreapta noastră, munţii Sabasei, Borcii şi Fărcaşei se întindeau până dincolo de hotarele ochilor, ca o mare încremenită de valuri violete cu nuanţe de aur; iar peste această privelişte neţărmurită, arşiţa de cuptor aruncase o*

reţea subţire de aburi fumurii, care dădeau întregului înfăţişarea unei mări de opal. Căldura era covârşitoare şi întreaga natură părea că răsuflă greu...” (Calistrat Hogaş, „În valea Sabasei”) – descriere în proză;

- *„Zone carstice cu dezvoltări mai reduse se întâlnesc în Munţii Dognecei, Almăj, Poiana Ruscă, Ţarcu, Cernei şi Mehedinţi. Peisajul este caracterizat de prezenţa unor culmi şi văi longitudinale, conforme cu structura geologică şi orientate NNV-SSE. Calcarele acestei structuri sunt dispuse în sinclinale şi anticlinale cu numeroase falii ce străpung până la mari adâncimi calcarele jurasice şi cretacice. Frecvent, datorită proceselor de carstificare apar chei, platouri carstice cu doline şi lapiezuri, peşteri şi avene.” (*Bogdan Bădescu, *Descrierea geografică a carstului bănăţean)* – descriere ştiinţifică.

a. **Portretul** reprezintă descrierea fizionomiei, vestimentaţiei, trăsăturile fizice şi morale ale unui personaj dintr-o operă literară.

Exemplu:

„Într-o dimineaţă din luna lui octombrie, anul 1814, un june de 22 de ani, scurt la statură, cu faţa oacheşă, ochi negri plini de viclenie, un nas drept şi cu vârful cam ridicat în sus, ce indică ambiţiunea şi mândria grosolană, îmbrăcat cu un anteriu de şamalagea rupt în spate; cu caravani de pânză de casă vopsiţi cafeniu; încins cu o bucată de pânză cu marginile cusute în gherghef; cu picioarele goale băgate în nişte iminei de saftian, care fuseseră odată roşii, dar îşi pierduseră culoarea din cauza vechimii; la încingătoare cu nişte călimări colosale de alamă; în cap cu cauc de şal, a cărui culoare nu se poate distinge din cauza peticelor de diferite materii cu care era cârpit, şi purtând ca veşmânt de căpetenie o fermenă de pambriu ca paiul grâului,

căptușită cu bogasiu roșu." (Nicolae Filimon, *Ciocoii vechi și noi*) – portretul personajului Dinu Păturică

b. **Tabloul** reprezintă descrierea unui obiect sau a unui peisaj, prin figuri de stil și imagini artistice, prezintă sentimente și trăiri ale autorului.

EUL LIRIC – este vocea poetului în text;
- este evidențiat prin mărcile lexico-gramaticale ale eului liric: verbe la persoana I, pronume și adjective pronominale la persoana I, forme verbale și pronominale la persoana a II-a;
- ideile și sentimentele se exprimă și prin interjecții, interogații și exclamații retorice;
- arată viziunea autorului despre lume;
- dă subiectivitate și originalitate eului liric.

Exemple:
- „*dar **eu**,/**eu** cu lumina **mea** **sporesc** a lumii taină* –" (Lucian Blaga, „Eu nu strivesc corola de minuni a lumii")
- „*De-aș avea o porumbiță/Cu chip alb de copiliță,/Copiliță blândișoară/Ca o zi de primăvară,/Câtu-ți ține ziulița/I-aș cânta doina, doinița,/I-aș cânta-o-ncetișor,/Șoptind șoapte de amor.*" (Mihai Eminescu, „De-aș avea...")

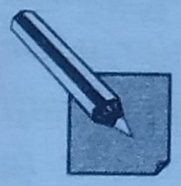

2. FIGURI DE STIL

PERSONIFICAREA
- este figura de stil prin care se atribuie însușiri umane unui obiect, unui necuvântător sau unei noțiuni abstracte;
- este des întâlnită în fabule, legende, fabule, basme.

Exemple:

- *„Cățelul Samurache, ce ședea la o parte/Ca simplu privitor,/Auzind vorba lor,/Și că nu au mândrie,/nici capricii deșarte,/S-apropie îndată/Să-și arate iubirea ce are pentru ei:/ «Gândirea voastră, zise, îmi pare minunată,/Și sentimentul vostru îl cinstesc, frații mei.»/— «Noi, frații tăi, răspunse Samson plin de mânie,/Noi, frații tăi, potaie!/O să-ți dăm o bătaie/Care s-o pomenești./Cunoști tu cine suntem, și ți se cade ție,/Lichea nerușinată, astfel să ne vorbești?»”* (Grigore Alexandrescu, „Câinele și cățelul”)
- *„Măgarul au văzut pe o privighetoare./— Prieteno, i-au zis, mă rog să mă asculți: /Eu tot am auzit o vorbă de la mulți,/Că tu întru cântări ești meșteriță mare,//Și iată, acum vreu/De iscusința ta să judec singur eu.”* (Alecu Donici, „Privighetoarea și măgarul”)

COMPARAȚIA

- figură de stil ce apropie doi termeni, pe baza unor trăsături comune, pentru a scoate în evidență caracteristicile unuia dintre ei (A – comparat, B – comparant);
- cei doi termeni sunt asociați prin intermediul unor adverbe: *ca*, *precum*, *cum* etc.
- comparația este cu atât mai sugestivă, cu cât este mai surprinzătoare și mai originală.

Exemple:

- *„Și e liniște pe dealuri/Ca-ntr-o mănăstire arsă.”* (George Coșbuc, „În miezul verii”)
- *„Ca un fluviu d-aur, splendidă lumină,/Peste patru taberi, varsă luna plină.”* (Dimitrie Bolintineanu, „Apa Bârsei”)

ENUMERAŢIA

- figură de stil realizată prin înşiruirea unor termeni, aflaţi în relaţie de coordonare;
- se urmăreşte detalierea unor aspecte sau are rol cumulativ, intensificând ideea centrală a fragmentului sau sentimentele autorului;
- e prezentă mai ales în descrieri sau în texte ce aparţin stilului ştiinţific;

Exemple:

❖ *„Fost-au faţă crai vestiţi,/Cu coroane-mpodobiţi,/Şi veste-mpărătese,/Tot frumoase şi alese./Fost-au încă la serbare/ Oaspeţi mari de spăimântare/Uriaşi cu negre semne,/Sfarmă-Piatră, Strâmbă-Lemne,/Zmei cu ochii sângeroşi/Şi vitejii feţi-frumoşi".* (Vasile Alecsandri, „Înşiră-te, mărgărite!")

❖ *„căci eu iubesc/şi flori, şi ochi, şi buze, şi morminte."* (Lucian Blaga, „Eu nu strivesc corola de minuni a lumii")

REPETIŢIA

- constă în reluarea/repetarea unor sunete, cuvinte, sintagme pentru a se obţine efecte expresive;
- se insistă asupra unei idei, a unui sentiment, a unui obiect;
- la nivel fonetic, prin repetiţie se formează aliteraţia sau asonanţa, la nivel sintactic se ajunge la crearea unui paralelism sintactic.

Exemple:

❖ *„O, rămâi, rămâi la mine,/Te iubesc atât de mult!/Ale tale doruri toate/Numai eu ştiu să le-ascult; "* (Mihai Eminescu, „O, rămâi...")

❖ *„Oiţă, oiţă,/Oiţă plăviţă,/Oiţă bălană/Cu lâna bârsană,/De trei zile-ncoace/Guriţa nu-ţi tace..."* (Gh. Dem. Teodorescu, „Oaia năzdrăvană")

ALITERAŢIA

- constituie repetarea unei consoane/unui grup de consoane în unul sau mai multe versuri, pentru a crea muzicalitate şi pentru a obţine un efect onomatopeic.

Exemple:

- *„Sălbaticul vodă e-n zale şi-n fier/Şi zalele-i zuruie crunte..."* (George Coşbuc, „Paşa Hassan")
- *„Vâjâind ca vijelia şi ca plesnetul de ploaie..."* (Mihai Eminescu, „Scrisoarea III")

ASONANŢA

- constituie repetarea unei vocale accentuate în două sau mai multe cuvinte dintr-un vers pentru efecte expresive şi muzicalitate.

Exemple:

- *„Sara pe deal **buciumul sună** cu jale..."* (Mihai Eminescu, „Sara pe deal")
- *„Şi când **ursuză luna** în **tulburi** nori s-**ascunde**/Şi **mut**, **văzduhul** veşted tresaltă-n **lung** fior..."* (Mateiu I. Caragiale, „Grădina amăgirii")

ANTITEZA

- este forma de redare a unei opoziţii dintre două personaje, două noţiuni, două idei etc.;
- antiteza se poate realiza la nivelul unui vers, al unei strofe sau al întregii opere (vezi antiteza bine-rău din basme);
- se evidenţiază mai bine trăsăturile celor două elemente aflate în contrast.

Exemple:

- *„Vreme trece, vreme vine,/Toate-s vechi şi nouă toate; /Ce e rău şi ce e bine (...)"* (Mihai Eminescu, „Glossă")

❖ *„Voiam să pleci, voiam şi să rămâi."* (Tudor Arghezi, „De-abia plecaseşi")

HIPERBOLA

- reprezintă exagerarea unor trăsături ale unui obiect, fiinţă, animal, fenomen etc.;
- are rolul de a provoca impresii puternice cititorilor;
- porneşte de la exprimarea unui sentiment puternic de admiraţie, ironie, revoltă, nemulţumire.

Exemple:

❖ *„Sălbaticul vodă e-n zale şi-n fier/Şi zalele-i zuruie crunte,/ Gigantică poart-o cupolă pe frunte,/Şi vorba-i e tunet, răsufletul ger,/Iar barda din stânga-i ajunge la cer,/Şi vodă-i un munte."* (George Coşbuc, „Paşa Hassan")

EPITETUL

- evidenţierea unei trăsături deosebite, originale, prin intermediul unui adjectiv sau adverb ataşat unui alt cuvânt;
- aduce o nuanţă expresivă suplimentară;
- poate fi clasificat în funcţie de mai multe criterii:
  - în funcţie de numărul termenilor: simplu, dublu, triplu, multiplu;
  - în funcţie de valoarea morfologică: adjectival, adverbial, substantival (metaforic);
  - în funcţie de semantică: personificator, metaforic, cromatic, hiperbolic.

Exemple:

❖ *„ochi frumoşi **de bronz**"* (Ion Minulescu, „Romanţa celui ce s-a-ntors") – epitet metaforic;

❖ *„părul meu grav şi **năuc**"* (Ana Blandiana, „Dans în ploaie") – epitet personificator;

❖ *„Noaptea potolit şi **vânăt** arde focul în cămin"* (Mihai Eminescu, „Noaptea…") – epitet cromatic.

METAFORA

- este o comparaţie subînţeleasă, lipsind elementul de comparaţie (*ca*, *precum*, *ca şi*);
- face trecerea de la sensul propriu al unui cuvânt la cel figurat, valorificând astfel resursele sale expresive;
- are o mare putere de sugestie;
- poate fi **implicită** (apare numai termenul cu sensul figurat – „*regina nopţii*", Mihai Eminescu) sau **explicită** (sunt prezenţi ambii termeni – „*leoaică tânără, iubirea*" – Nichita Stănescu).

Exemplu:

❖ *„Eu plâng, şi mă zbucium în trupul meu cald./În turn,* ***orologiul îngheaţă.***" (Ştefan Augustin Doinaş, „Orologiul de gheaţă")

ALEGORIA

- se prezintă o idee abstractă printr-o suită de metafore, comparaţii, personificări etc.;
- este considerată o metaforă prelungită;
- fabula se construieşte pe o alegorie, animalele sau obiectele sunt personificate şi reprezintă tipuri umane;
- în balada *Miorița*, apare alegoria moarte – nuntă.

Exemplu:

❖ *„Să le spui curat/Că m-am însurat/Cu-o mândră crăiasă,/ A lumii mireasă;/Că la nunta mea/A căzut o stea;/Soarele şi luna/Mi-au ţinut cununa./Brazi şi paltinaşi/I-am avut nuntaşi,/ Preoţi, munţii mari,/Paseri, lăutari,/Păserele mii,/Şi stele făclii!* (*Miorița*)

3. VERSIFICAȚIA

VERSUL

- reprezintă o parte a unei strofe – mai exact, este un rând dintr-o poezie;
- este asociat cu rima, ritmul, măsura poeziei;
- are dimensiuni variabile;
- **versul liber** nu respectă regulile clasice ale construcţiei textului, neavând rimă, ritm sau măsură; este preferat mai ales de poeţii moderni, contemporani.

STROFA

- este formată din unul sau mai multe versuri (1 vers – „Poeme într-un vers" de Ion Pillat; distih – două versuri; terţină/terţet – trei versuri; catren – patru versuri; cvintet – cinci versuri; la un număr mai mare de versuri – strofă polimorfă).

Exemple:

- *„Frumoasă eşti, pădurea mea,/Când umbra-i încă rară/Şi printre crengi adie-abia/Un vânt de primăvară..."* (George Topârceanu, „Cântec") – catren;
- *„La casa amintirii cu-obloane şi pridvor,/Păienjeni zăbreliră şi poartă, şi zăvor."* (Ion Pillat, „Aci sosi pe vremuri") – distih.

MĂSURA

- reprezintă numărul de silabe dintr-un vers.

Exemplu:

- *„Stupul lor de pe vâlcea/Stă păzit într-o broboadă/De trei plopi înalţi, de nea,/Pe o blană de zăpadă."* (Tudor Arghezi, „Stupul lor") – măsura de 7-8 silabe.

RIMA

- potrivirea unor sunete de la sfârşit de vers, începând cu ultima vocală accentuată;
- prin rimă se creează efectul de muzicalitate;
- după gen, rimele sunt feminine (este accentuată penultima silabă) sau masculine (este accentuată ultima silabă);
- după modul în care se grupează versurile, rima poate fi:
  - **Monorimă** – cel puţin trei versuri succesive rimează (*aaa*);

Exemplu:

❖ *„De-aş avea o mândrulică/Cu-ochişori de porumbică/Şi cu suflet de voinică!”* (Vasile Alecsandri, „Doina”)

  - **Împerecheată** – primele două versuri rimează între ele, la fel ultimele două (*aabb*);

Exemplu:

❖ *„Pe câmpia Turzii, pe un verde plai,/Tabără oştirea marelui Mihai./Acolo, în cortu-i, domnul se gândeşte:/Fericirea ţării inima-i răpeşte.”* (Dimitrie Bolintineanu, „Moartea lui Mihai Viteazul”)

  - **Încrucişată** – rimează primul cu al treilea vers, al doilea cu al patrulea (*abab*);

Exemplu:

❖ *„Salcâmii plini de floare/Se uită lung spre sat,/Şi-n soare/ Frunzişul legănat.”* (George Topârceanu, „Rapsodii de vară”)

  - **Îmbrăţişată** – rimează primul cu al patrulea vers, al doilea cu al treilea (*abba*).

Exemplu:

❖ *„Când însuşi glasul gândurilor tace,/Mă-ngână cântul unei dulci evlavii,/Atunci te chem; chemarea-mi asculta-vei?/Din neguri reci plutind te vei desface?”* (Mihai Eminescu, „Când însuşi glasul”)

RITMUL

- este repetarea simetrică a silabelor accentuate/neaccentuate într-un vers;
- conferă textului muzicalitate, cadenţă;
- uneori, este prezent şi în textul narativ, ca marcă a oralităţii (a se vedea basmele lui Ion Creangă);
- tipuri de ritm: **trohaic** (picior metric din două silabe, prima accentuată, a doua neaccentuată); **iambic** (din două silabe, prima neaccentuată, a doua accentuată), **amfibrah** (picior metric din trei silabe, succesiunea accentuat – neaccentuat – accentuat), **dactil** (picior metric din trei silabe, succesiunea accentuat – neaccentuat – neaccentuat).

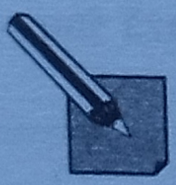

4. GENURI ŞI SPECII

• **GENURI LITERARE**

a. Epicul

- Sentimentele autorului sunt exprimate în mod indirect, prin intermediul naratorului, al personajelor şi al acţiunii;
- Se remarcă prezenţa naratorului în text, fie un narator – personaj la persoana I, subiectiv şi necreditabil, fie un narator la persoana a III-a, omniscient, obiectiv, care prezintă întâmplările într-o manieră detaşată, neimplicată;
- Prezenţa personajelor este o trăsătură obligatorie, la fel şi acţiunea, conflictele;
- Se pot identifica momentele subiectului;
- Sunt prezenţi indicii spaţio-temporali;
- Textul e structurat pe capitole/părţi şi e alcătuit din episoade sau din secvenţe narative;
- Textele epice pot fi scrise în versuri sau în proză;

- Speciile genului epic: balada, basmul, legenda, snoava, parabola, schița, nuvela, romanul, povestirea, fabula.

b. Liricul

- Sentimentele autorului sunt exprimate în mod direct, prin intermediul eului liric;
- Trăirile eului liric sunt diverse: regret, nostalgie, iubire, melancolie, tristețe etc.;
- Sunt prezente figuri de stil și imagini artistice;
- Nu putem vorbi despre acțiune, personaje, narator;
- Apar elementele de prozodie;
- Subiectivitatea este trăsătura dominantă, poezia evidențiază perspectiva poetului asupra existenței și a trecerii timpului;
- Se identifică secvențele poetice/tablourile;
- Liricul valorifică monologul, confesiunea, descrierea;
- Speciile genului liric: oda, imnul, pastelul, rondelul, sonetul, elegia, idila.

c. Dramaticul

- Sentimentele autorului sunt exprimate în mod indirect, prin indicații scenice și prin discursul personajelor;
- Sunt incluse operele de teatru, al căror rol este acela de a fi reprezentate pe scenă;
- Modurile de expunere sunt dialogul și monologul;
- Indicațiile scenice (didascaliile) au rolul de a descrie portretul personajelor, mișcarea, gesturile, tonul vocii, atitudinea, decorul, costumele etc.;
- Este foarte importantă relația autor–spectator, mediată de actori;
- Limitele de timp și spațiu sunt legate de reprezentarea pe scenă;
- Speciile genului dramatic: vodevilul, comedia, drama, tragedia.

• **SPECII LITERARE**

1. Schița

- Specie a genului epic în proză, de mici dimensiuni, în care se prezintă un episod din viața unui personaj, acțiunea fiind limitată în timp și spațiu;
- Reprezentantul cel mai important în literatura română: Ion Luca Caragiale – „Vizită...", „D-l Goe...";
- Acțiunea este cronologică, lineară, accentul cade pe întâmplări, pe dinamismul episoadelor;
- Numărul mic de personaje, caracterizate sumar, în general sunt prezentate tipuri umane;
- Timpul desfășurării acțiunii este limitat;
- Atitudinea autorului este de cele mai multe ori ironică, se prezintă starea de fapt a societății la un moment dat;
- Se respectă momentele subiectului, acțiunea este liniară;
- Predomină narațiunea, îmbinată cu dialogul;
- Concizia îi este caracteristică;
- Naratorul este implicat în acțiune, devine personaj, își exprimă un punct de vedere (atitudinea ironică, dezaprobatoare față de comportamentul personajelor. Un exemplu este schița „Vizită..." de I.L. Caragiale, în care naratorul devine „victima" lui Ionel, copilul răsfățat, încurajat de o mamă pentru care aparențele sunt extrem de importante.).

Exemplificare: Demonstrația că „D-l Goe..." de I.L. Caragiale este schiță (sugestii)

- Are dimensiuni reduse.
- Acțiunea este cronologică, respectă momentele subiectului, constă în prezentarea unui episod din viața personajului principal (tânărul Goe este dus cu trenul la București de către Mam'Mare, Mamița și Tanti Mița pentru a nu mai rămâne din nou repetent; se prezintă, așadar,

toate peripeţiile lui Goe în trenul care-l duce spre destinaţie).

- Personajele sunt puţine, sumar schiţate, portretul fizic este puţin schiţat, iar cel moral tinde spre conturarea unor personaje-tip: Goe este tipul obraznic, răsfăţat, irresponsabil, lipsit de educaţie, incult, nepoliticos, înfumurat, încurajat în comportamentul său nepotrivit faţă de cele trei femei; cele trei femei reprezintă tipul „damelor din lumea bună" care încearcă să iasă în evidenţă prin orice mijloace, numai că pretenţiile lor intră în contradicţie cu adevăratele lor „calităţi" – sunt gălăgioase, inculte, irresponsabile, înfumurate, nepoliticoase, trăsături pe care le imprimă şi copilului; Urâtul şi controlorul sunt personaje episodice.
- Naraţiunea este modul de expunere dominant, îmbinându-se armonios cu dialogul, care dinamizează acţiunea, însă are şi rol de caracterizare a personajelor; astfel, dialogul pe marginea rostirii corecte a cuvântului „marinar" dovedeşte incultura tuturor personajelor, dar şi lipsa de respect a lui Goe faţă de familia sa.
- Spaţiul este limitat la trenul cu care călătoresc personajele.
- Timpul este reprezentat de durata călătoriei de câteva ore până la Bucureşti.
- Naratorul îşi exprimă punctul de vedere şi ironia faţă de o societate bazată pe nonvalori, pe dispreţul faţă de comportamentul celor trei dame.

2. Nuvela

- Specie a genului epic în proză, cu dimensiuni reduse, în general, se concentrează pe conturarea caracterului unui personaj, în jurul căruia gravitează celelalte elemente ale operei;

- După subiectul abordat, nuvela poate fi **istorică** (Costache Negruzzi, „Alexandru Lăpuşneanul"), **fantastică** (Mircea Eliade, „La ţigănci"), **psihologică** (Ioan Slavici, „Moara cu noroc");
- Acţiunea nuvelei se desfăşoară pe un singur fir epic;
- Spre deosebire de povestire, unde accentul cade pe ce şi cum se povesteşte, în nuvelă focalizarea este pe caracterul protagonistului, pe relaţiile dintre personaje, pentru a surprinde caracterul complex al personajului aflat în prim-plan;
- Acţiunea este mai complexă decât în schiţă, dar se rezumă tot la un singur fir epic;
- Conflictele sunt puternice, implică personaje bine conturate; se remarcă şi prezenţa conflictelor interioare;
- Naraţiunea, ca mod de expunere dominant, se poate îmbina cu descrierea (fixează cadrul acţiunii) şi cu dialogul, uneori cu monologul interior al personajului;
- Sunt prezenţi indicii spaţio-temporali;
- Naratorul este în general omniscient, obiectiv;
- Opera poate fi împărţită pe capitole;
- Figurile de stil pot să apară ca parte a descrierii sau în caracterizarea personajelor;
- Nuvela este strâns legată de realitate, se valorifică ideea de verosimil.

Exemplificare: Demonstraţia că „Popa Tanda" de Ioan Slavici este nuvelă

- Se prezintă destinul preotului Trandafir, poreclit Popa Tanda pentru obiceiul său de a cicăli oamenii, preot ce ajunge prin voinţă şi perseverenţă să îşi schimbe destinul şi să devină un model pentru oamenii din Sărăceni.
- Acţiunea este liniară, se respectă ordinea momentelor subiectului: expoziţiunea îl prezintă pe preotul Trandafir,

preot în Butucani, intriga ne arată mutarea preotului în satul Sărăceni, din cauza caracterului său, în special a sincerității. În desfășurarea acțiunii se prezintă încercările zadarnice ale preotului de a schimba caracterul oamenilor din Sărăceni, aceştia dovedindu-se leneşi. Preotul caută să le schimbe pasivitatea şi nepăsarea faţă de propria soartă prin sfaturi, ocară, cicăleală, totul fără succes. Punctul culminant este momentul în care preotul decide să îşi schimbe destinul, iar deznodământul ni-l arată pe Popa Tanda fericit, respectat şi iubit de oamenii din sat.

- Opera are şi o valoare moralizatoare – exemplul personal face mai mult ca toate vorbele.
- Sunt bine precizaţi indicii spaţio-temporali – satul Sărăceni este descris amănunţit de naratorul omniscient pentru a ilustra caracterul locuitorilor săi.
- Deşi naratorul îşi păstrează distanţa faţă de lumea fictivă, se poate totuşi observa admiraţia pe care o are faţă de preot.
- Se remarcă prezenţa mărcilor oralităţii – interogaţii şi exclamaţii retorice, interjecţii, proverbe şi zicători etc.
- Se observă prezenţa personajului colectiv – sătenii din Sărăceni, caracterizaţi de lene, comoditate, inerţie, orgoliu. Ei intră în conflict cu preotul, din pricina dorinţei sale de a-i schimba.
- Preotul este caracterizat atât direct, cât şi indirect, portretul său fiind unul complex. De asemenea, se urmăreşte şi evoluţia interioară a personajului. Popa Tanda este un om sincer, a cărui onestitate îi aduce antipatia oamenilor, este perseverent, ambiţios, urmărind să-i îndrepte cu orice preţ pe săteni, este harnic şi echilibrat, are darul cântatului, este un bun orator, reuşind să-i captiveze pe săteni la prima lui predică, are credinţă deplină în Dumnezeu, cerându-i ajutorul în momentele critice ale existenţei sale,

reuşeşte să devină un model pentru oameni care îl numesc „omul lui Dumnezeu”.

3. Basmul

- Specie a genului epic, în proză sau în versuri, în care realul se îmbină cu fabulosul, binele se confruntă cu răul, victoria finală aparţinând binelui.
- Basmul poate fi:

  a. popular, având *caracter anonim* (autorul nu este precizat), *colectiv* (expresia mentalităţii unei comunităţi), *tradiţional* (sunt valorificate o serie de motive şi teme folclorice), *sincretic* (în performarea operei se îmbină mai multe arte – muzica, poezia), *oral* (se transmite prin viu grai);

  b. cult, expresia individualităţii creatoare a unui scriitor, care valorifică elementele populare (Ion Creangă, Mihai Eminescu).
- Personajele pozitive (Făt-Frumos, zânele, Sfintele, ajutoarele eroului) se află în antiteză cu cele negative (zmeii);
- Acţiunea basmului este structurată astfel: situaţia iniţială, de echilibru, prejudiciul sau lipsa, aventura eroului, restabilirea echilibrului şi răsplătirea eroului;
- Tema basmului este lupta dintre bine şi rău;
- Motive specifice basmului: cifrele fatidice (3, 7), drumul, probele, interdicţia, mezinul, împăratul fără urmaş, nunta, obiectele magice, metamorfozele;
- Sunt prezente mărcile oralităţii, deoarece textul basmului este scris pentru a fi citit, importantă fiind relaţia povestitorului cu ascultătorii;
- Prezenţa formulelor specifice: iniţială (îl introduce pe cititor în lumea fabuloasă), mediană (menţine vie atenţia ascultătorilor), finală (îl readuce pe cititor în planul real);

- Textul stă sub semnul convenţiei, cititorul asumându-şi faptul că totul este posibil;
- Naraţiunea se îmbină cu dialogul, astfel se dinamizează acţiunea, în timp ce descrierea este absentă;
- Eroul este un ideal de frumuseţe fizică şi morală, dovedeşte curaj, putere, generozitate, inteligenţă, perseverenţă, uneori are şi trăsături fabuloase (se poate metamorfoza); el luptă pentru victoria binelui şi este răsplătit la final pentru faptele sale;
- Ajutoarele eroului sunt sprijinul eroului în dorinţa lui de a obţine victoria binelui, îi oferă sfaturi şi obiecte magice (calul, Sfânta Duminică, zânele);
- Timpul este mitic;
- Spaţiul este de obicei delimitat în lumea cealaltă şi lumea de sus.

Exemplificare: Demonstraţia că „Prâslea cel Voinic şi merele de aur" este un basm

- În această operă, realul se îmbină cu fabulosul; printre elementele fabuloase se numără mărul cu mere de aur ce creşte în grădina împăratului, zmeii, transformarea palatelor în mere de aur, de argint şi de aramă, Prâslea înţelege graiul animalelor;
- Timpul este mitic, iar spaţiul se divide în cel real, împărăţia din care pleacă Prâslea, şi lumea cealaltă, a zmeilor;
- Sunt prezente formulele specifice: iniţială („a fost odată ca niciodată"), mediană („şi se luptară,/şi se luptară/zi de vară/până seară") şi finală („... şi încălecai p-o şa şi vă spusei povestea aşa");
- Tema este lupta dintre bine şi rău, iar personajele sunt în antiteză (pozitive – Prâslea, corbul, zgripsoroaica, argintarul, iar negative – zmeii, fraţii invidioşi);

- Sunt prezente motivele specifice basmelor: mezinul, probele (paza merelor, urmărirea hoţilor, luptele cu zmeii, salvarea fetelor, ieşirea din lumea cealaltă cu ajutorul zgripsoroaicei, demascarea fraţilor impostori); obiectele magice (merele de aur, de argint, de aramă, furca cu caier de aur, cloşca cu puii de aur), nunta.
- Acţiunea este construită după tiparul narativ al basmelor: situaţia iniţială (un împărat avea un măr ce făcea mere de aur), prejudiciul (zmeii fură merele de aur), aventura eroului (Prâslea merge să-i găsească pe zmei, se luptă cu ei pentru a salva fetele, scapă de complotul fraţilor săi, demonstrează adevărul), situaţia finală (fraţii sunt pedepsiţi pentru faptele lor, iar Prâslea se căsătoreşte cu fata cea mică);
- Protagonistul este Prâslea, care devine un model pentru cititori, prin trăsăturile sale morale: curajos, perseverent, inteligent, descurcăreţ, puternic, generos, modest, în antiteză cu fraţii săi, personaje negative, caracterizaţi prin invidie, laşitate, ipocrizie, cruzime;
- Ca ajutoare ale eroului apar zgripsoroaica şi corbul;
- Finalul aduce răsplătirea eroului pentru restabilirea echilibrului şi pentru depăşirea probelor, dar şi pedepsirea fraţilor;
- Naraţiunea predomină, îmbinându-se cu dialogul;
- Totul stă sub semnul posibilului, o convenţie asumată de cititor.

4. Fabula

- Specie a genului epic în versuri în care, prin intermediul unei alegorii, se critică defecte umane ale societăţii, cum ar fi îngâmfarea, prostia, naivitatea, demagogia, laşitatea;

- Reprezentanţi ai acestei specii sunt: Esop, La Fontaine, Al. Donici, Grigore Alexandrescu, George Topârceanu;
- Orice fabulă are o morală, aşezată de obicei la final, dar putând să apară şi la început;
- Procedeul de bază este alegoria, personajele sunt animale sau obiecte personificate, ce întruchipează tipuri umane, tratate cu ironie (lăudărosul, înfumuratul, parvenitul);
- Indicii spaţio-temporali sunt fixaţi;
- Naraţiunea se îmbină cu dialogul;
- Personajele au caractere abia schiţate, deoarece se insistă pe tipologii general-umane;
- Se exprimă ironia, dispreţul, sarcasmul autorului faţă de societatea timpului său;
- Are un caracter educativ, moralizator;
- Acţiunea este concisă.

Exemplificare: Demonstraţia că opera „Câinele şi căţelul" de Grigore Alexandrescu este o fabulă

- Prezenţa moralei: *„Aceasta între noi adesea o vedem,/Şi numai cu cei mari egalitate vrem."*, arătând ipocrizia şi demagogia celor care caută numai să se facă remarcaţi prin discursuri populiste, fără însă a avea intenţia să respecte ceea ce susţin;
- Textul este construit pe baza unei alegorii, personajele fiind animale personificate, reprezentând tipuri umane: câinele Samson este demagogul, boul „oarecare" este un parvenit ce ascultă impasibil discursul fals al câinelui şi căţelul Samurache, naivul, cel care crede în vorbele lui Samson şi va fi sancţionat de acesta pentru credulitatea lui;
- Ironia autorului se face simţită din numele pe care îl dă câinelui, dar şi din caracterizarea pe care i-o face acestuia: *„Samson, dulău de curte, ce lătra foarte tare."*

- Fabula este alcătuită din dialogul dintre cele două personaje, naraţiunea fiind redusă ca pondere; Samson vorbeşte despre egalitatea dintre dobitoace, declarându-se modest şi nemulţumit de îngâmfarea celor mai mari ca el (urşii, leii, lupii); când căţelul Samurache îşi arată bucuria de a fi egal cu ceilalţi, află că de fapt egalitatea era pentru cei mari, nu pentru „potăi" ca el;
- Acţiunea este concisă;
- Se observă comicul la nivel de limbaj;
- Sunt prezente elementele de prozodie, de asemenea, se remarcă figurile de stil (personificare, enumeraţii, epitete), dar din punctul de vedere al folosirii lor se poate vorbi de o construcţie echilibrată.

5. ***Balada populară/cultă***

- Este specia genului epic în versuri în care se prezintă fapte vitejeşti, întâmplări extraordinare ale unui personaj excepţional, exemplar, pe un fundal fabulos;
- Balada mai poartă numele de cântec bătrânesc, se interpretează cu muzică;
- Conflictele, la fel ca în cazul basmelor, se reduc la confruntarea dintre bine şi rău, personajele sunt în antiteză;
- Protagonistul trăieşte în armonie cu natura, reprezintă un ideal moral şi fizic, este de obicei un haiduc, un domnitor sau o slugă ce se revoltă contra stăpânului, are trăsături ideale, precum curajul, patriotismul, puterea, uneori are şi puteri supranaturale; adeseori cade pradă unor intriganţi, este învins prin trădare şi prin intrigi;
- Predomină naraţiunea, iar descrierile sunt reduse;
- Baladele pot fi fantastice, mitice, pastorale, istorice.
- Sunt integrate numeroase teme şi motive în baladă;
- Se remarcă prezenţa animalelor personificate;
- Baladele pot fi populare sau culte.

a. Demonstraţia că „Miorița" este o baladă populară

- Balada prezintă mitul existenţei pastorale, precum şi atitudinea omului în faţa morţii, seninătatea cu care omul îşi asumă destinul (balada dobândeşte astfel o valoare morală);
- De asemenea, se evidenţiază mitul transhumanţei, succesiunea deal-vale devenind o coordonată a sufletului românesc, conform filosofului Constantin Noica;
- Se respectă momentele subiectului, numai că deznodământul este absent, moartea ciobănaşului moldovean devenind ipotetică;
- Se insistă pe sentimentele şi pe atitudinea ciobanului moldovean în faţa eventualei sale morţi, adoptând viziunea populară asupra trecerii în nefiinţă, percepută alegoric ca o nuntă;
- Se îmbină epicul, liricul şi dramaticul;
- Expoziţiunea fixează coordonatele unei existenţe mitice, ideale, prin cele două metafore ce definesc spaţiul pastoral românesc („Pe-un picior de plai/Pe-o gură de rai"); timpul e mitic, nedefinit; de asemenea, expoziţiunea prezintă şi cele trei personaje (ciobanul moldovean, cel muntean şi cel vrâncean);
- Motivul complotului se suprapune peste intrigă, cauza fiind invidia celorlalţi doi ciobani; desfăşurarea acţiunii se limitează numai la avertismentul oiţei năzdrăvane;
- Realul se îmbină cu fabulosul (motivul oiţei năzdrăvane, care poate fi specific şi basmelor, nunta în care elementele naturii devin participanţi la ritualul de nuntă);
- Se remarcă antiteza dintre ciobănaşul moldovean (harnic, generos, nobil, blând) şi ceilalţi doi ciobănaşi (invidioşi, rău-intenţionaţi);
- Ca motive specifice literaturii populare se remarcă cifra 3, complotul, animalul credincios, năzdrăvan, testamentul, măicuţa bătrână, transhumanţa, moartea ca nuntă;

- Exprimarea sentimentelor autorului se face prin diferite mărci ale afectivităţii – diminutive (ciobănei, oiţa), dativul etic („vor să mi-l omoare”);
- Comuniunea om-natură rezultă din legătura afectivă a ciobănaşului cu animalele sale credincioase;
- Testamentul ciobanului reflectă filozofia de viaţă specifică poporului român, conform căreia moartea e numai o prelungire a acestei existenţe; dorinţa ciobănaşului moldovean este aceea de a fi îngropat alături de animalele care i-au fost aproape în timpul vieţii sale („în strunga de oi”);
- Metafora „lacrimi de sânge” trădează suferinţa atât a celui care pleacă, cât şi a celui ce rămâne cu suferinţa pierderii celui drag;
- Alegoria moarte-nuntă transfigurează în plan fabulos trecerea în nefiinţă prin ritualul tânărului nenuntit (ceremonialul funerar este asemănat ritualului de nuntă – preoţii sunt munţii mari, lăutarii – păsările, soarele şi luna – nuntaşii);
- Portretul măicuţei bătrâne este încărcat de dramatism;
- Portretul ciobanului moldovean, făcut din perspectiva mamei, arată frumuseţea fizică, oglindă a frumuseţii morale, printr-o serie de metafore („Feţişoara lui,/Spuma laptelui,/Mustecioara lui,/Spicul grâului,/Perişorul lui,/ Pana corbului”);
- Balada reflectă, aşadar, viziunea poporului român asupra morţii.

b. Demonstraţia că „Paşa Hassan” de George Coşbuc este o baladă cultă

- Evidenţiază imaginea excepţională a lui Mihai Viteazul, în antiteză cu Paşa Hassan, tot astfel cum armata română e în antiteză cu cea a turcilor;

- Titlul, în mod original, nu îl numeşte pe eroul baladei, ci pe adversarul său, antieroul, deoarece portretul voievodului este văzut prin ochii acestuia, Paşa fiind dominat de laşitate;
- Elementele antitezei sunt clare: Mihai Viteazul este curajos, puternic, patriot, îşi conduce oamenii în luptă, este devotat ţării şi este gata să se sacrifice pentru binele ei, capătă dimensiuni fabuloase în ochii înspăimântaţi ai Paşei; hiperbola este un element important al descrierii – „Vodă-i un munte", „cupola gigantică", „vorba-i un tunet, răsufletul, ger."
- Se prezintă o scenă inspirată din istoria naţională, lupta de la Călugăreni.
- Sunt prezente momentele subiectului, precum şi conflictele (între armata română şi armata turcă, între Mihai şi Paşă);
- Se îmbină naraţiunea cu dialogul, dar apar şi elemente de portret.

6. Romanul

- Specie a genului epic, de mari dimensiuni, cu o acţiune complexă şi cu un număr mare de personaje;
- În literatura română, se remarcă în calitate de romancieri Nicolae Filimon, Ioan Slavici, Liviu Rebreanu, Camil Petrescu, Marin Preda;
- Acţiunea este complexă, întinsă ca timp, pe mai multe planuri, prin înlănţuire ori alternanţă, respectând sau nu ordinea momentelor subiectului;
- Spaţiul este mai diversificat, firul epic presupune existenţa mai multor indici spaţiali;
- Spaţiul acţiunii este prezent de cele mai multe ori în incipit, prin intermediul descrierii, scopul fiind acela de a contura iluzia realităţii, verosimilitatea şi credibilitatea;

- Personajele sunt numeroase, relaţiile dintre ele sunt complexe, cu puternice conflicte interioare, se raportează la societatea în care trăiesc;
- Se îmbină toate modurile de expunere;
- Naratorul poate fi obiectiv, omniscient, în cazul romanelor realist-obiective, sau subiectiv, personaj în romanele moderne, de analiză psihologică;
- Poate fi structurat pe capitole, părţi sau poate avea mai multe volume;
- Oferă o imagine complexă asupra realităţii sociale, istorice, a vieţii satului;
- Pot fi inserate în roman şi alte tipuri de scriitură: scrisoare, bilet, memorii, confesiune, jurnal etc.
- Pot exista mai multe tipuri de roman: **realist** (*Ion* de Liviu Rebreanu), **modern – de analiză psihologică** (*Patul lui Procust* de Camil Petrescu), **istoric** (*Fraţii Jderi* de Mihail Sadoveanu), **al experienţei** (*Maitreyi* de Mircea Eliade), **de dragoste** (*Ioana* de Anton Holban).

Exemplificare: Demonstraţia că opera Baltagul *de Mihail Sadoveanu este un roman*

- Opera prezintă drumul Vitoriei Lipan de căutare a soţului ei, Nechifor, dispărut odată cu plecarea în transhumanţă; se conturează treptat două fire epice – drumul femeii împreună cu fiul ei, Gheorghiţă, pentru a afla adevărul despre dispariţia soţului ei şi drumul lui Nechifor, în transhumanţă, până la sfârşitul tragic;
- Acţiunea începe în satul moldovean Măgura Tarcăului, dar drumul Vitoriei duce prin alte localităţi, precum Suha, Sabasa, Cruci, Borca, pretext pentru autor de a prezenta momente tradiţionale din existenţa românilor (botezul, nunta, înmormântarea);

- Reperele temporale sunt parte a calendarului creştin: Sfântul Andrei, Crăciunul, Boboteaza, tocmai pentru a contura imaginea unei lumi tradiţionale conservatoare, trăind în ritmul naturii şi al creştinismului;
- Personajele sunt mai numeroase decât în cazul nuvelei, iar caracterul lor este unul mai complex; Vitoria este în prim-plan, ea trăieşte o puternică suferinţă, căci pe de-o parte nu vrea să îşi lase fiica singură acasă, iar pe de altă parte, simte că trebuie să îşi facă datoria faţă de soţul ei, descoperind adevărul, răzbunându-l şi împlinind datina înmormântării; Gheorghiţă are şi el o dramă interioară, căci nu vrea să îşi părăsească viaţa de adolescent şi să intre în ritmul transhumanţei, asumându-şi rolul tatălui său, dar trebuie să îşi facă datoria faţă de mama şi familia sa; Minodora are de ales între dragostea ei pentru fiul dascălului şi respectul faţă de tradiţie impus de mama sa; apar ca personaje secundare Calistrat Bogza şi Ilie Cuţui, cei doi ucigaşi ai lui Nechifor; ca personaje episodice apar toţi cei pe care Vitoria-i întâlneşte pe drumul spre Sabasa; Nechifor este un personaj absent, al cărui portret este reconstituit din amintirile şi evocările celorlalte personaje din operă;
- Personajele sunt caracterizate atât direct, cât şi indirect;
- Romanul porneşte de la mitul pastoral prezentat în balada *Mioriţa*;
- Opera este o adevărată monografie a existenţei românilor, insistându-se pe latura tradiţională a vieţii lor, pe respectul pentru credinţă (Vitoria ţine post negru, sfinţeşte baltagul, se roagă la Sfânta Ana, are încredere deplină în preotul Dănilă), îmbinată paradoxal cu credinţa în superstiţii (visele Vitoriei, premoniţiile ei, consultarea babei Maranda); la respectul acesta se adaugă existenţa pastorală ce se scurge lent, în ritmul naturii, al transhumanţei, neprevăzutul fiind

exclus, muntenii fiind oameni harnici, puternici, respectuoşi, echilibraţi, familişti, ospitalieri, politicoşi, îndrăzneţi, perseverenţi, isteţi;

- Conflictele puternice apar atât în plan exterior, cât şi în plan interior; astfel, în plan exterior, Vitoria este în conflict cu ucigaşii lui Nechifor, reuşind prin inteligenţă să-i facă să recunoască fapta; alt conflict este acela dintre Minodora şi mama ei, ilustrând un conflict al generaţiilor; în plan interior, se observă frământările Vitoriei, ale lui Gheorghiţă, pentru băiat drumul având un rol de iniţiere;
- Romanul poate fi interpretat ca roman mitic, prelucrând mitul mioritic, roman al iniţierii, scriere poliţistă sau roman monografic;
- Este predominantă naraţiunea, în acest mod se prezintă firul epic; descrierea este importantă, deoarece astfel se înfăţişează cititorilor lumea tradiţională din Măgura Tarcăului, se evidenţiază etapele ritualului de înmormântare, de nuntă sau de botez, reduse fiind însă elementele de portret; dialogul devine mijloc de caracterizare, arătând priceperea cu care munteanca investighează dispariţia soţului ei; monologul reflectă gândurile lui Gheorghiţă, nemulţumit că trebuie să renunţe la adolescenţă.

7. Pastelul

- Specie a genului liric în care, prin intermediul descrierii unui peisaj, se transmit sentimentele poetului (admiraţie faţă de frumuseţea naturii, melancolie, regret etc.);
- Termenul vine din limbajul artelor plastice, unde denumeşte un creion cu pastă moale cu care se pot contura peisaje;
- Reprezentanţi: Vasile Alecsandri, Octavian Goga, Ion Pillat, Vasile Cârlova, George Coşbuc, Ion Heliade-Rădulescu;

- Este o descriere a unui tablou de natură, cu scopul de a emoţiona, de a transmite sentimente;
- Sunt folosite imagini artistice şi figuri de stil pentru a impresiona cititorii;
- Perspectiva eului liric poate fi obiectivă, detaşată, eul liric este un simplu observator al peisajului descris, sau subiectivă, implicată, eul liric îşi exprimă propriile sentimente, emoţii sau trăiri în faţa peisajului descris (în acest caz sunt prezente mărcile eului liric);
- Sentimentele se pot exprima şi prin interjecţii, interogaţii şi exclamaţii retorice;
- Sunt valorificate elementele cromatice;
- Descrierea poate fi realizată prin gradaţie ascendentă sau descendentă;
- Verbele sunt în general la prezentul etern pentru a sugera spontaneitatea percepţiei cititorilor.

Exemplificare: Demonstraţia că „Iarna" de Vasile Alecsandri este un pastel

- Se descrie un tablou apocaliptic de iarnă printr-o serie de figuri de stil, precum epitetul personificator „cumplita iarnă", metafora „lungi troiene călătoare", enumeraţia „tot e alb, pe câmp, pe dealuri, împregiur, în depărtare", repetiţia „ziua ninge, noaptea ninge, dimineaţa ninge iară!";
- Predomină imaginile vizuale, conturând în primele trei strofe un tablou static, cel al unei naturi copleşite de puterea iernii: comparaţia „fulgii... ca un roi de fluturi albi", „ca fantasme albe plopii";
- Imaginea auditivă din ultimul catren, aceea a saniei cu zurgălăi, dinamizează descrierea unui peisaj copleşit de iarnă, readucând speranţa revenirii la viaţă a naturii;
- Titlul pastelului denumeşte elementul central al descrierii – un tablou hibernal;

- Se observă detaşarea eului liric, mărcile acestuia nefiind prezente, sentimentele fiind deduse din descriere: teamă în faţa puterii iernii, melancolia faţă de trecerea timpului, bucuria revenirii speranţei în final;
- Albul şi argintiul domină tabloul hibernal;
- Ca în orice descriere, apar în mod frecvent substantivele şi adjectivele; verbele sunt la prezentul etern;
- În prezentarea tabloului de iarnă se îmbină armonios terestrul şi cosmicul, ambele elemente fiind dominate de albul absolut al iernii.

8. Doina

- Specie a genului liric, specifică literaturii populare, în care sunt exprimate sentimentele puternice ale eului liric, precum jalea, tristeţea, dragostea, dorul, regretul, suferinţa etc.
- Are caracter popular, oral, colectiv, sincretic, tradiţional, anonim;
- Doinele sunt interpretate cu ajutorul cântecului;
- Doinele pot fi, în funcţie de sentimentele pe care le transmit, de jale, de dor, de cătănie, haiduceşti, de înstrăinare;
- Sunt prezente elemente ale muzicalităţii (rimă, versuri scurte, ritm trohaic, cadenţa versurilor, refren, diminutive);
- Este prezentă comuniunea omului cu natura, totul stă sub semnul confesiunii;
- Sunt valorificate antiteze.

Exemplificare: Demonstraţia că poezia „Doină, doină, cântic dulce..." este o doină

- Poezia are în prim-plan dorinţa eului liric de a defini doina, ca specie în strânsă legătură cu viaţa omului, cu

existenţa umană, doina fiind o parte importantă a vieţii românului;

- Laitmotivul poeziei este chiar substantivul *doină*, repetat de 14 ori în 20 de versuri; ritmul este trohaic, rima împerecheată, versurile scurte şi melodioase;
- Sunt prezentate diferite categorii ale doinei, puse în legătură cu succesiunea anotimpurilor şi cu sentimentele poetului;
- Epitetul „(cântec) dulce" evidenţiază sonoritatea plăcută a doinei, în timp ce metafora „viers cu foc" ilustrează intensitatea sentimentelor transmise;
- Se conturează tema comuniunii omului cu natura; astfel, primăvara reprezintă frumuseţea naturii reînviate, iar verbul „mângâie" reflectă bucuria sufletească a eului liric; în acelaşi timp iarna reprezintă tristeţea şi melancolia eului liric, izolat în spaţiul casei sale, cugetând la trecerea timpului – „De-mi mai mângâi zilele,/Zilele şi nopţile."
- Se observă contopirea perfectă a sufletului poetului cu sentimentele transmise de doină – „Doina zic, doina suspin (...)/Doina cânt, doina şoptesc/Tot cu doina vieţuiesc."
- Se remarcă prezenţa antitezelor, specifică literaturii populare: primăvara – iarna, zilele – nopţile, zic – şoptesc, suspin – cânt;
- Sunt prezente mărcile eului liric, semn al exprimării afecţiunii sale, a propriilor trăiri.

9. Imnul

- Specie a genului liric în care sunt prezentate sentimentele de admiraţie şi de respect faţă de o personalitate, o idee;
- Sunt prezente mărcile adresării (substantive în vocativ, verbe la imperativ, forme verbale şi pronominale la persoana a II-a);

- Sunt prezente, ca mărci ale retoricii, invocaţia, interogaţia şi exclamaţia retorică;
- Figurile de stil au rolul de a contura imaginea ideală a personajului admirat, dar şi de a exprima atitudinea de laudă, de veneraţie uneori, a eului liric;
- Tonul este solemn, admirativ, uneori moralizator;
- Scopul operei este acela de proslăvire, de laudă.

Exemplificare: Demonstraţia că „Imn lui Ştefan cel Mare" de Vasile Alecsandri aparţine speciei imn

- Este o poezie ocazională, scrisă cu ocazia serbării Junimii academice dată în memoria lui Ştefan cel Mare, la Putna, în august 1871;
- Poezia este închinată domnitorului Moldovei, faţă de care îşi exprimă puternica admiraţie, veneraţia, printr-o serie de metafore precum „soare-nvingător", „mare umbră eroică" sau epitetele „sfânt", „măreţ";
- Se creează un portret ideal al domnitorului, insistându-se pe caracterul său exemplar: erou, reprezentant al poporului român, curajos, patriot, perseverent, motivat de dorinţa de unire;
- Se observă elemente ale adresării – invocaţia retorică „O! Ştefan, erou sfânt!", substantive în vocativ „O! Ştefane", pronume şi verbe la persoana a II-a „tu nu apui";
- Admiraţia poetului se exprimă cu ajutorul interjecţiilor, prin suita de epitete, prin tendinţa hiperbolică a discursului;
- Compararea Carpaţilor cu „sentinele falnice" reprezintă o dimensiune mitică a voievodului, a cărui măreţie pare să fi impresionat însăşi natura veşnică;
- Metafora „soare-nvingător" arată nemurirea câştigată de domnitor în sufletul supuşilor săi;

- Ultima strofă marchează veneraţia poetului, care, împreună cu contemporanii săi, îngenunchează în faţa marelui Ştefan, ca formă de exprimare a respectului: „În poalele Carpaţilor,/La vechiul tău mormânt,/Toţi în genunchi, o! Ştefan/Depunem jurământ."
- Tonul este solemn, dar exaltat, transmiţând sentimentele de admiraţie ale poetului.

10. Comedia

- Specie a genului dramatic în care se prezintă într-o manieră ironică sau care provoacă râsul defecte ale societăţii sau tipuri umane;
- Se valorifică elementele comicului de situaţie, de nume, de limbaj, de caracter, de intenţie, de moravuri;
- Originea speciei este în Antichitate, fiind în strânsă legătură cu ritualurile închinate lui Dionis;
- Modul de expunere este dialogul, care devine şi mijloc de caracterizare, la fel ca şi limbajul personajelor;
- Finalul comediei este întotdeauna unul fericit, personajele aflate în conflict se împacă, în urma unor neaşteptate răsturnări de situaţie;
- Defectele societăţii sunt ironizate: demagogia, corupţia, adulterul, parvenitismul, prostia, îngâmfarea, ipocrizia;
- Sunt ironizate tipuri umane precum lăudărosul, prostul fudul, cocheta, sclavul isteţ, naivul încornorat, demagogul, adulterina;
- Autori de comedii: Vasile Alecsandri, Ion Luca Caragiale, Tudor Muşatescu, George Ciprian.

Exemplificare: Demonstraţia că „O scrisoare pierdută" de I.L. Caragiale aparţine comediei

- Opera este împărţită în patru acte, iar tema ei este satirizarea moravurilor societăţii;

- Prin comicul de intenţie, autorul îşi exprimă ironia faţă de personaje precum Caţavencu, Farfuridi sau Dandanache, compasiunea pentru Trahanache, faţă de Zoe şi Tipătescu atitudinea fiind neutră;
- Acţiunea urmăreşte traseul sinuos al scrisorii compromiţătoare, iar comicul de situaţie valorifică răsturnarea de situaţie şi încurcătura;
- Prin tehnica bulgărelui de zăpadă se dinamizează acţiunea;
- Acţiunea se petrece în capitala unui judeţ de munte, în perioada electorală;
- Conflictul politic este între Ştefan Tipătescu, prefectul judeţului, şi Nae Caţavencu, liderul opoziţiei, acesta din urmă dorind să ajungă candidat cu orice preţ, chiar prin şantaj; se remarcă un triunghi conflictual amoros (Tipătescu – Trahanache – Zoe) şi un triunghi politic (Caţavencu – Farfuridi – Dandanache);
- Comicul de situaţie este realizat prin răsturnări de situaţie (impunerea lui Dandanache drept candidat, aducerea scrisorii de către cetăţeanul turmentat), încurcătura (pierderea şi găsirea repetată a scrisorii), ambiguitatea (incertitudinea în legătură cu persoana care deţine scrisoarea compromiţătoare);
- Prin comicul de caracter sunt ridiculizate tipuri umane (Zoe – adulterina, Tipătescu – donjuanul, Trahanache – naivul încornorat, Caţavencu – demagogul, Farfuridi – prostul fudul);
- Numele personajelor este o oglindă a caracterului lor, comicul acestora fiind evident. Numele lui Farfuridi şi al lui Brânzovenescu sunt de rezonanţă culinară, arată caracterul inferior al acestora, iar asocierea celor două substantive – *farfurie* şi *brânză* – reflectă complementaritatea

personajelor. Cuvântul *Zaharia* derivă fie de la „zahăr", arătând bunătatea şi naivitatea personajului sau de la verbul „a se zaharisi", sugerând încetineala în reacţii a personajului, ticăiala sa caracteristică. *Trahana* provine de la substantivul „trahana", însemnând cocă moale, sugerând faptul că personajul este uşor de manipulat, dar şi faptul că se poate adapta oricărei situaţii.

- Comicul de moravuri accentuează defectele societăţii criticate de autor: corupţia, ipocrizia, demagogia, adulterul, îngâmfarea;
- Comicul de limbaj are un rol de caracterizare a personajelor, evidenţiind mai ales incultura lor, prin folosirea greşită a unor neologisme („enteresuri", „cestiuni"), prin ticuri verbale („aveţi puţintică răbdare", „daţi-mi voie", „curat murdar"), etimologia populară („remuneraţie"), nonsensul („să se revizuiască, primesc, dar să nu se schimbe nimica"), contradicţia în termeni („industria română e admirabilă, e sublimă putem zice, dar lipseşte cu desăvârşire").

11. Opera SF

- Ţine de literatura de anticipaţie;
- Operele prezintă viitorul, călătoriile spaţiale, schimbările existenţei umane, proiectarea vieţii pe alte planete, conflictele şi crizele provocate de extratereştri sau de tehnica scăpată de sub control;
- Este considerată o formă de a face previziuni asupra viitorului;
- Deşi se separă de realitate, lumea SF este raportată tot la reperele existenţei, care sunt însă recompuse după imaginaţia autorului;
- Personajele sunt cel mai des extratereştrii, roboţii, cyborgii, mutanţii etc., personaje cu care oamenii intră în conflict;

- Sunt prezentate mașinării deosebite, elemente bazate pe o tehnologie avansată;
- Se descrie necunoscutul, imposibilul.

5. SPECII NONLITERARE

a. Articolul de dicționar

- În cazul dicționarelor explicative, include explicații legate de sensul cuvintelor, începând cu sensul de bază, de folosirea cuvintelor în anumite contexte (de exemplu, în locuțiuni sau expresii), de formele corecte ale acestuia în cadrul flexiunii, informații speciale legate de accentuare sau de scriere, dacă este cazul, informații legate de despărțirea în silabe (vezi *Dicționarul explicativ al limbii române*).

De exemplu:

LUMINÁ, *luminez,* vb. I. **I. 1.** Intranz. (Despre aștri sau despre alte surse de lumină) A produce, a emite, a răspândi lumină; a fi luminos, a străluci. **2.** Tranz. A revărsa, a arunca lumină asupra unui lucru (pentru a fi văzut mai bine). ♦ (Despre oameni) A însoți pe cineva cu o sursă de lumină spre a-l face să vadă în întuneric, a face cuiva lumină. ◊ Expr. *A lumina* (cuiva) *calea* (sau *drumul*) = a călăuzi, a conduce spre țintă. **3.** Refl. (Despre obiectele pe care cade lumina) A deveni luminos, a se umple de lumină, a căpăta mai multă lumină. ◊ Expr. *A se lumina de ziuă* = a se face ziuă. ♦ A se înseni na. ◊ Expr. *A se lumina a ploaie* = (despre cer, văzduh) a căpăta o lumină difuză care anunță venirea ploii. **II.** Fig. **1.** Tranz. A răspândi știința și cultura în mase; a educa, a cultiva, a instrui. ♦ Tranz. și refl. A (se) lămuri, a (se) clarifica. **2.** Tranz. A călăuzi, a îndrepta, a conduce. **3.** Tranz. A răspândi mulțumire, bucurie; a înveseli, a înseni na. ♦ Refl. (Despre față, ochi etc.)

A căpăta o expresie de mulţumire, de bucurie. **4.** Intranz. (Despre o idee, o imagine etc.) A apărea, a se ivi, a se înfiripa; a se contura. – Din **lumină**. (sursa: www.dexonline.ro)

- În cazul *Dicţionarelor ortografice, ortoepice, morfologice*, care vizează elemente ale scrierii, pronunţării şi flexiunii corecte a cuvintelor, articolul de dicţionar va include informaţii despre despărţirea cuvintelor în silabe, scrierea corectă, formele corecte de singular/plural sau formele din conjugare etc. (*DOOM* este un dicţionar de bază, deoarece include normele limbii române literare de azi).
  De exemplu:
  ! căpşună (fruct) s.f., g.-d. art. *căpşunii/căpşunei*, pl. *căpşuni/căpşune*. (sursa: *DOOM 2*)
- În cazul dicţionarelor specializate (de sinonime, de antonime, de paronime, de omonime, de pleonasme etc.) articolul de dicţionar presupune ca fiecărui element să i se prezinte sinonimele/omonimele/antonimele/paronimele etc.
- Cuvintele sunt aşezate în dicţionar în ordine alfabetică.

b. Articolul de revistă/ziar

- Scriere ce face parte din stilul publicistic, reprezintă un text în care se prezintă informaţii/opinii legate de viaţa socială, economică, politică, culturală;
- Articolele pot fi reportaje, editoriale, cronică/critică literară sau teatrală, articole de opinie;
- Articolele pot prezenta informaţiile dintr-un punct de vedere subiectiv, autorul pornind de la nişte elemente reale, dar formulându-şi propria opinie. Pentru a-i atrage, incita şi impresiona pe cititori, autorul unui editorial sau al unui articol de opinie poate apela la un titlu şocant sau sugestiv, evidenţiat uneori şi grafic. De asemenea, se pot

folosi elemente din toate stilurile – ştiinţific, juridic-administrativ, din registrul argotic sau de jargon, autorul integrând în opera sa figuri de stil, ironie, sarcasm etc.

- În alte situaţii, articolul poate fi obiectiv, scopul fiind numai acela de a informa cititorii (reportajul).
- **Reportajul** este un articol în care autorul se documentează la faţa locului, ia interviuri, colectează informaţii, ia interviuri, astfel încât să ofere cititorilor o imagine cât mai veridică asupra evenimentului prezentat. Reportajul poate fi publicat într-un ziar sau prezentat în presa audiovizuală. Scopul este acela de a informa şi de aceea limbajul trebuie să fie unul accesibil, fără mărci ale afectivităţii sau ale subiectivităţii, fără figuri de stil sau alte artificii stilistice. Un reportaj trebuie să respecte normele limbii literare, iar exprimarea să fie clară şi precisă, calitatea informaţiilor transmise fiind în legătură cu cantitatea lor. Există şi reportaje literare, cum ar fi cele scrise de Geo Bogza.

c. Textele publicitare. Reclama

- Textele publicitare au scopul de a promova un produs, de a convinge un potenţial client de utilitatea unui produs, de avantajele acestuia. De aceea, este evident că o reclamă va tinde să scoată în evidenţă punctele forte şi să ignore deficienţele produsului, să îl compare cu alte produse similare;
- Pentru a face reclamele mai atractive, de obicei se adaugă imagini sugestive, filmuleţe, coloană sonoră;
- Scopul este unul persuasiv, nu unul de informare;
- Reclamele sunt asociate cu un slogan, astfel încât să şocheze sau să îl ajute pe potenţialul cumpărător să le reţină mai uşor;

- Reclama trebuie să stârnească în principal curiozitatea receptorului, dar să îl convingă în acelaşi timp de superioritatea produsului promovat.

d. Mersul trenurilor

- Cuprinde informaţii exacte despre orele de plecare şi de sosire a trenurilor, ruta pe care acestea circulă, staţiile, timpul de staţionare etc.
- Scopul este acela de a-l informa pe călător, într-un mod corect, clar, precis, concis.

III. PRACTICA RAŢIONALĂ ŞI FUNCŢIONALĂ A LIMBII

1. COMUNICAREA ORALĂ

a. Situaţia de comunicare

- **Emiţătorul** este cel care transmite un mesaj; prezenţa lui este vizibilă prin verbe şi pronume la persoana I.
- **Receptorul** este persoana ce receptează/primeşte mesajul transmis de către emiţător; prezenţa lui în text se realizează prin verbe şi pronume la persoana a II-a, prin verbe la imperativ. În comunicarea orală, emiţătorul şi receptorul îşi schimbă rolurile, în funcţie de evoluţia conversaţiei dintre ei.
- **Mesajul** este compus din informaţiile transmise de către emiţător spre receptor.
- **Contextul** este reprezentat de situaţia de comunicare, de relaţia dintre emiţător şi receptor, de spaţiul şi timpul în care are loc dialogul, de eventuale elemente perturbatoare în receptarea mesajului, de condiţiile de producere a acestuia.
- **Codul** este forma pe care o îmbracă mesajul. El poate fi reprezentat de limbaj, de semne, de codul Morse; ceea ce este important pentru comunicare este existenţa unui cod comun pentru ca interlocutorii să se poată înţelege.
- **Canalul** este calea pe care mesajul ajunge de la emiţător la receptor. Când comunicarea este faţă în faţă, canalul este aerul, care permite sunetelor să circule; în alte situaţii de comunicare, canalul poate fi faxul, internetul, telefonul.

b. Dialog/monolog

- **Dialogul** presupune un act de comunicare la care participă cel puţin două persoane; este constituit dintr-un

schimb de replici, pe structura întrebare – răspuns, prin care se pot solicita informaţii, se pot face confesiuni, se pot cere explicaţii, replicile pot fi îndemnuri, încurajări, porunci, reproşuri etc. În literatură, mai ales în textul dramatic, dialogul devine un important procedeu de caracterizare, iar în epic dialogul dinamizează naraţiunea. *Dialogul formal* este acel dialog care pleacă de la premisa unei relaţii de respect între interlocutori, un dialog în care una dintre persoane se află pe o poziţie de superioritate (dialogul dintre un şef şi subaltern, între profesor şi elevi, între două persoane care se văd pentru prima dată, deci există distanţă între ele). Dialogul formal trebuie să respecte reguli de politeţe, de calitate, de respectare a spaţiului personal. *Dialogul informal* este cel care are loc între două sau mai multe persoane ce au cel puţin o relaţie de amiciţie, de aceea se pot folosi termeni şi expresii familiare, elemente de argou sau de jargon.

- **Monologul** presupune discursul unui singur personaj, care îşi exprimă propriile idei, gânduri, sentimente, este o formă de confesiune. Este frecvent întâlnit în cazul discursurilor, al textelor oratorice, precum şi în textele dramatice. De exemplu, piesa „Iona" de Marin Sorescu este formată numai din monologul personajului al cărui nume este în titlu.

c. Elemente nonverbale şi paraverbale

- Sunt acele elemente care ajută ca mesajul să fie mai bine înţeles şi permit emiţătorului să îşi explice mai bine mesajul pe care vrea să îl transmită;
- Elementele nonverbale sunt gesturile, mişcarea, poziţia corpului, mimica etc. De exemplu, gesturile agitate pot sugera o persoană nesigură pe sine, nervoasă, nemulţumită, agresivă (atitudinea se poate deduce din context, analizând situaţia de comunicare);

- Elementele paraverbale sunt tonul, intonaţia, accentul, pauza în vorbire etc. Ele permit vorbitorului să accentueze anumite cuvinte, să intensifice anumite părţi ale discursului său.

d. Textul argumentativ

- Are o structură bine definită, trebuie să respecte anumite reguli de construcţie.
- Ipoteza este cea în care se formulează ideea ce urmează să fie demonstrată în cadrul textului argumentativ. Se poate începe prin „Consider că...", „Apreciez că...", „Opinia mea este că ...".
- Orice text argumentativ ar trebui să aibă cel puţin două argumente. Acestea pot fi introduse prin sintagme de tipul „un prim argument ar fi...", „al doilea argument este că...", „atât..., cât şi...", „nu numai..., ci şi...", „pe de altă parte" etc.
- Concluzia argumentării poate începe cu „aşadar", „în concluzie" etc.
- Sunt folosiţi anumiţi conectori, precum „poate", „desigur", „probabil", „pesemne", „căci", „fiindcă" etc.
- *De exemplu*: „Elevii ar trebui să poarte uniformă.
  Consider că elevii ar trebui să poarte uniformă în timpul în care merg la şcoală, deoarece acest lucru contribuie la sporirea siguranţei lor.
  În primul rând, introducerea uniformei în şcoli ar reduce diferenţele dintre elevi, provocate de statutul social diferit şi de posibilităţile lor materiale diferite. Astfel, se poate preveni discriminarea, se pot înlătura diferenţele dintre copii, pot fi evitate răutăţile acestora.
  În al doilea rând, purtarea uniformei devine o emblemă a şcolii şi poate contribui la siguranţa elevilor. Nu numai că accesul elevilor va fi mai bine monitorizat, dar se creează şi un climat propice învăţării.

În concluzie, consider că purtarea uniformei este foarte utilă pentru întreg mediul şcolar."

e. **Idee principală/idee secundară**

- **Ideea principală** a unui text reprezintă formularea cât mai simplă a elementului central al unui fragment. Trebuie să se exprime cât mai clar, mai simplu, reţinându-se esenţialul. Ideile principale ale unei opere formează planul simplu.
- **Ideea secundară** este o transformare a ideii principale, însă se adaugă detalii. Ideile secundare compun planul secundar.

f. **Comunicare orală/comunicare scrisă**

Comunicarea orală	Comunicarea scrisă
– Faţă în faţă, nemediată – Apar elemente nonverbale şi paraverbale – Admiterea în discurs a unor elemente familiare, argotice, colocviale – Posibilitatea abaterii de la normele limbii române literare – Mărci ale adresării directe (interjecţii, vocative, verbe şi pronume la persoana a II-a) – Spontaneitate – Discurs fragmentat – Permite analizarea reacţiilor cititorilor, asigură posibilitatea unui discurs animat	– Mediată de un text – Locul elementelor nonverbale şi paraverbale este luat de semnele de punctuaţie – Exprimare mai riguroasă, absenţa elementelor neliterare – Respectarea strictă a normelor limbii literare – Prezenţa conectorilor transfrastici – Pot să apară mărcile adresării, dar în cazul textelor caracterizate prin oralitate – Rigurozitate, sobrietate, discurs elaborat

– Emiţătorul îşi poate adapta discursul la cititor	– Cursivitate, supleţea frazei – Reacţiile cititorului nu pot fi studiate, nu îşi produc efectele – Discursul nu se poate modifica imediat de către emiţător

2. COMUNICAREA SCRISĂ

a. Părţile compunerii

- Orice compunere trebuie să aibă trei părţi: *introducerea*, *cuprinsul* şi *încheierea*.
- Trebuie să existe un plan al compunerii, pe care să îl dezvolte elevul în momentul redactării, iar redactarea trebuie să ţină cont de normele limbii române literare.
- Orice compunere trebuie să fie precedată de un proces de documentare.
- După redactarea propriu-zisă a compunerii, aceasta trebuie verificată, ţinându-se cont de respectarea normelor de aşezare în pagină (alineatele, titlul).
- Titlul compunerii trebuie să fie în concordanţă cu textul acesteia, cu tema propusă spre abordare.
- Aşadar, o compunere trebuie să respecte următoarele etape: documentarea, planul de idei, dezvoltarea planului de idei, verificarea compunerii, citirea compunerii şi aprecierea ei.
- Compunerile trebuie să se definească prin creativitate, expresivitate, subiectivitate, originalitate.
- Compunerile pot fi orale/scrise, libere/structurate.
- Compunerile pot porni de la o imagine, de la nişte expresii/cuvinte ce trebuie integrate în textul dat, de la o temă

dată, de la o experienţă personală, poate fi o continuare a unui fragment dintr-o operă, o încheiere a acestuia sau un punct de plecare.

b. **Elementele auxiliare în scriere – paranteze şi sublinieri**

- Sublinierile sunt folosite pentru a evidenţia un element component al discursului, intensificându-i semnificaţia şi atrăgând atenţia receptorului asupra unui anumit element al mesajului.
- Se poate sublinia titlul unei opere, subtitlul, un cuvânt, o sintagmă.
- Pot fi subliniate cerinţele din cadrul unui test de evaluare sau se pot evidenţia elemente ale testului („Analizaţi sintactic şi morfologic cuvintele subliniate din textul dat: Mama, mergând seara spre casă, s-a întâlnit pe neaşteptate cu buna ei prietenă din copilărie.”).
- **Parantezele rotunde (...)** sunt un semn al abaterii de la subiect, al digresiunii, sugerează un discurs flexibil, elaborat, fiind asociate cu un nivel elevat al discursului;
- Între paranteze apar digresiunile, construcţiile incidente, comentarii ale autorului unui text, elemente ale subiectivităţii.

  De exemplu: „Mihai avea o faţă preocupată (de parcă eu eram aşa naiv!), încercând să evite discuţia.”

  „O revedeam cu mare plăcere, mă uitam uimit la ea (trecuseră douăzeci de ani de atunci) şi parcă nu-mi venea să cred că e atât de schimbată.”
- Între paranteze apar indicaţiile scenice în operele dramatice .

  De exemplu: „Tipătescu (terminând o frază din jurnal)” (Ion Luca Caragiale, „O scrisoare pierdută”)
- **Parantezele drepte [...]** marchează cuvintele cuiva inserate în cadrul unui fragment citat.

c. Cerere, scrisoare, anunţ, invitaţie

- **Cererea**
  - Este un text funcţional, o scriere stereotipă, o aşezare tipică în pagină, având şi elemente obligatorii de structură şi de conţinut.
  - Începe cu formula de adresare către persoana/instituţia căreia ne adresăm pentru soluţionarea cererii noastre.
  - În cuprins trebuie să fie precizate date despre solicitant (date de identificare, domiciliul, funcţia/ocupaţia).
  - Un paragraf trebuie să se refere la motivaţia cererii.
  - Cererea se realizează pe o pagină distinctă.
  - Jos în stânga se scrie data redactării cererii, iar jos în dreapta semnătura (semnătura şi data să fie pe aceeaşi linie).
  - Între formula de adresare şi conţinutul cererii trebuie să existe spaţiu, la fel şi între formula de adresare şi marginea de sus a foii (pentru scrierea numărului de înregistrare, pentru notarea rezoluţiei date cererii).
  - Marginea din stânga trebuie să fie de aproximativ 2 cm, pentru îndosariere.

Model

Doamnă/Domnule...,

Subsemnatul/a ....., domiciliat în ....., elev(ă)/salariat(ă) la ....., vă rog să îmi aprobaţi eliberarea adeverinţei ..... .

Menţionez că adeverinţa îmi este necesară ..... .

Data *Semnătura*

Domnului/Doamnei Director al/a .....

Domnule Director,

Subsemnatul Popescu Ion, domiciliat în Cluj-Napoca, strada Rozelor, nr. 44A, elev în clasa a VIII-a J la Şcoala Generală Nr. 15 din Cluj-Napoca, vă rog să îmi aprobaţi eliberarea unei adeverinţe din care să rezulte că sunt elev al acestei instituţii.

Menţionez că adeverinţa îmi este necesară pentru înscrierea la Biblioteca Judeţeană.

15.03.2011 *I. Popescu*

Domnului Director al Şcolii Generale Nr. 15 din Cluj-Napoca

- **Scrisoarea**
  - Este o modalitate de a ne transmite gândurile, sentimentele faţă de o persoană.
  - Scrisorile pot fi familiale, amicale, de felicitare, de mulţumire, de intenţie etc.
  - În redactare trebuie să se ţină cont de cele trei părţi ale unei scrisori:
    - *Formula de adresare*, aleasă în funcţie de gradul de apropiere dintre expeditor şi destinatar, de atitudinea de respect sau amicală, de scopul scrisorii (dragi prieteni, stimată doamnă profesoară);
    - *Partea principală* include mesajul de transmis, cu cele trei elemente obligatorii de structură: *introducere*, *cuprins*, *încheiere*;
    - *Formula de final* („Cu drag/cu mulţumire/cu respect" etc.).
  - Scrisorile oficiale trebuie să fie scrise într-o manieră politicoasă, obiectivă, în timp ce scrisorile amicale sau

familiale pot include forme de afecţiune, termeni familiari.

- În partea dreaptă a foii (distincte!) pe care redactăm scrisoarea se notează locul de unde aceasta este expediată şi data expedierii.

Model

Buşteni,
26 iunie 2010

Dragii mei,

Ştiu că aţi avut emoţii în legătură cu plecarea mea în tabără, mai ales că era pentru prima dată când nu eram în excursie cu voi. Vreau să vă spun că nu trebuie să vă faceţi griji. Totul aici este perfect.

Cazarea este excelentă, iar masa, delicioasă. Dormim câte patru în cameră, iar paturile sunt suprapuse. Vă daţi seama ce distracţie a fost în prima seară, cu urcatul şi coborâtul! Dar ne înţelegem bine, pentru că stau împreună cu prietenii mei din clasă. Din prima zi am plecat să explorăm împrejurimile: mai întâi am mers cu telecabina la Babele. E un peisaj care îţi taie respiraţia! Apoi am mers, la pas, pe Valea Cerbului, spre cabana Gura Diham. În zilele care vin ne-am propus să mergem spre Caraiman şi spre Vârful Omu.

Abia aştept să vă arăt poze şi să vă îmbrăţişez! Ne vedem peste o săptămână.

Cu drag,
al vostru fiu,
Daniel

- **Anunţul**
  - Trebuie să fie concis şi scurt, să cuprindă strict informaţiile necesare, să facă precizări clare, precise în legătură cu obiectul anunţului (sunt admise construcţii eliptice).
  - Poate fi publicat în ziare, reviste, poate apărea pe internet, pe site-uri specializate, poate fi afişat în locuri publice, la aviziere, ori poate fi promovat la televiziune sau radio.

Exemple:

- Anunţ de vânzare-cumpărare: *Vând maşină de spălat. Stare foarte bună. Preţ negociabil. Pentru detalii sunaţi la numărul ....., după ora 15.00.*
- Anunţ pentru declararea unei pierderi/a unui furt: *Pierdut carnet de şofer, seria... nr. ... . Îl declar nul.*
- Anunţ de spectacol/comemorare/citaţie/felicitare etc.

- **Invitaţia**
  - O invitaţie corect redactată ar trebui să ofere informaţii despre următoarele aspecte: cine este invitat, cine este gazda, care este evenimentul, când are loc acesta – data, ora, ziua, locul unde se petrece acţiunea –, care este programul, eventual care sunt condiţiile de participare.

Model

INVITAŢIE

Stimată doamnă,
Stimate domn,

Cu prilejul Simpozionului Naţional „Dascălul modern”, Ediţia I, organizat de Şcoala Nr. 28 „George Coşbuc” din Braşov, vă invităm să participaţi la festivitatea de deschidere ce va avea loc sâmbătă, 19 februarie 2009, ora 10, în sala de festivităţi a şcolii (str. Mihai Bravu, nr. 78).

Festivitatea va fi urmată de prezentarea lucrărilor de către cadrele didactice înscrise la simpozion.

Vă rog să ne confirmaţi prezenţa la numărul de telefon XXXXX.

Vă aşteptăm!

d. Semne de punctuaţie şi de ortografie

- **Punctul**
  - Ca semn de punctuaţie marchează finalul unui enunţ, intonaţia unei propoziţii/fraze enunţiative.
    De exemplu: „Mâine vom merge la bunici."
  - Ca semn de ortografie apare după abrevieri (etc., nr.), între elementele ce compun un cuvânt format prin abreviere (CEC/C.E.C., ONU/O.N.U. – ambele variante sunt admise conform prevederilor noului *Dicţionar ortografic, ortoepic şi de punctuaţie*), la notarea datei în cifre (21.12.2011).

- **Virgula**
  - Ca semn de punctuaţie se poate folosi în contexte diferite:

    a. delimitează un substantiv în vocativ de restul enunţului:

    — Ionele, vino la tablă!

    b. delimitează cuvintele ce formează o apoziţie:

    Alexa, cea mai bună prietenă, mi-a înşelat aşteptările.

    c. marchează coordonarea prin juxtapunere la nivelul propoziţiei (în cadrul enumeraţiilor) şi la nivelul frazei:

    Am ales cele mai proaspete mere, pere şi prune.

    A vrea să înveţi mai mult, să îţi ajuţi prietenii, să fii generos înseamnă să fii un om de calitate.

d. se foloseşte înaintea conjuncţiilor coordonatoare adversative (*dar*, *iar*, *însă*, *ci*) şi după conjuncţiile/ locuţiunile conjuncţionale concluzive (*deci*, *de aceea*).

Mă hotărâsem să plec mai repede, dar a intervenit o problemă.

Avea patru ani. Deci, era momentul potrivit să meargă la grădiniţă.

e. desparte construcţiile gerunziale de restul enunţului:

Alergând prin parc, am găsit un căţeluş rătăcit.

f. desparte propoziţiile subordonate de cauză, concesive şi consecutive de regenta lor:

Nu mi-a răspuns la telefon, pentru că era ocupată.

M-a chemat la petrecere, deşi nu eram foarte buni prieteni.

Era aşa de cald în casă, încât am deschis toate geamurile.

g. poate marca lipsa unui cuvânt (propoziţiile eliptice):

Am ieşit repede afară: găinile, sus în coteţ, câinele, liber prin curte.

h. delimitează construcţiile incidente de restul enunţului (vorbirea directă de vorbirea indirectă)

— Nu am mai avut bani de prăjituri, zise tristă mama.

- Ca semn de ortografie, se foloseşte în interiorul locuţiunilor adverbiale (*cu chiu, cu vai*), în cazul interjecţiilor identice, repetate (*poc, poc*).

- **Două puncte**
  - Marchează începutul vorbirii directe, caz în care sunt urmate de linie de dialog:

    Acum două zile am întrebat-o pe Maria:

    — Tu când ai de gând să îţi faci curat în cameră?
  - Poate fi semnul începutului unei enumeraţii:

    Ieri am mers la cumpărături şi am adus acasă: multe legume, nişte fructe şi câteva scaune.
  - Anunţă o explicaţie sau o concluzie:

    Am aflat totul: singurul vinovat pentru falimentul firmei este administratorul.

- **Linia de dialog**
  - Este folosită pentru a marca începutul vorbirii directe/un dialog:

    — Cine a văzut ce s-a întâmplat?

- **Semnul exclamării**
  - Marchează intonaţia exclamativă a unui enunţ.
  - Se foloseşte după un verb la imperativ sau după o interjecţie:

    — Of! Vino, Andreea! Nu ţi se va întâmpla nimic rău!

- **Semnul întrebării**
  - Marchează intonaţia interogativă a unui enunţ, iar în cazul operelor literare marchează punctuaţia interogaţiei retorice:

    Oare o să îmi aducă şi mie cineva portofelul pierdut?

- **Linia de pauză**
  - Ca semn ortografic se foloseşte pentru scrierea corectă a cuvintelor compuse ce cuprind cel puţin un cuvânt compus cu cratimă (vezi *DOOM 2*): *australiano–sud-coreean.*

- Se foloseşte pentru a izola o construcţie incidentă de restul enunţului:
  O revedeam după 40 de ani – cât de frumoasă mi se părea! – şi nu ştiam ce să-i spun.
- În construcţiile sintactice eliptice de predicat:
  Marea – o dungă de valuri albastre.

- **Cratima**
  - Redă rostirea împreună a mai multor cuvinte: *îmbră-ca-te-ai*, *vedea-te-aş*.
  - Leagă formele neaccentuate ale pronumelor personale şi reflexive de cuvântul determinat: *l-aş duce*, *s-ar vedea*, *inima-mi*.
  - Individualizează silabele unui cuvânt: *ma-ri-nar*.
  - Ajută la scrierea corectă a cuvintelor compuse: *prim-ministru*, *floarea-soarelui*.
  - Leagă articolul hotărât de împrumuturi şi nume de locuri care diferă de la scriere la pronunţare: *show-ul, Bruxelles-ul*, la fel se întâmplă cu abrevierile: *VSH-ul*.
  - Poate apărea în scrierea unor interjecţii care se repetă: *poc-poc*, *ţup-ţup*.
  - Marchează căderea unei vocale (*şi-ncepem*) sau evitarea hiatului prin realizarea unui diftong (*minune-albastră*).
  - În textele poetice prin cratimă se poate crea muzicalitatea, prin păstrarea măsurii şi a ritmului.

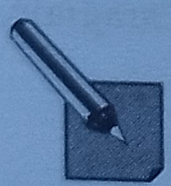

3. CONTEXTE DE REALIZARE

a. **Transformarea textului dialogat în text narativ**
Se observă următoarele transformări:
- dialogul devine naraţiune/povestire;
- dispare linia de dialog;

- verbele şi pronumele la persoana I şi a II-a devin verbe la persoana a III-a;
- la transformare apar verbele de declaraţie (*verba dicendi*), precum *a spune*, *a zice*, *a mărturisi*, *a explica*, *a relata*, *a afirma* etc., urmate de conjuncţii sau locuţiuni conjuncţionale (*să*, *că* etc.);
- verbele la imperativ trec la modul conjunctiv;
- semnul exclamării, semnul întrebării sunt înlocuite de punct;
- substantivele în vocativ trec la cazul dativ sau acuzativ;
- dispar interjecţiile şi orice mărci ale afectivităţii;
- trebuie reproduse cât mai fidel cuvintele vorbitorilor.

Exemplu:

„Pe când doamna Popescu-mi expune părerile ei sănătoase în privinţa educaţiei copiilor, auzim dintr-o odaie de alături o voce răguşită de femeie bătrână:

— Uite, coniţă, Ionel nu s-astâmpără!

— Ionel! strigă madam Popescu; Ionel! vin'la mama!

Apoi, cătră mine încet:

— Nu ştii ce ştrengar se face... şi deştept... Dar vocea de dincolo adaogă:

— Coniţă! uite Ionel! vrea să-mi răstoarne maşina!... Astâmpără-te, că te arzi!

— Ionel! strigă madam Popescu; Ionel! vin'la mama!

— Sări, coniţă! varsă spirtul! s-aprinde!" (I.L. Caragiale, „Vizită...")

Transformarea în vorbire indirectă (sugestii):

Servitoarea îi atrage atenţia doamnei Popescu că Ionel nu este cuminte, iar mama îl cheamă la ea pe băiat. Apoi, îi spune încet musafirului că băiatul este ştrengar şi deştept. Servitoarea se plânge din nou că Ionel îi răstoarnă maşina şi îl avertizează pe

copil că se poate arde. Doamna Popescu îl cheamă iar pe băiat, în timp ce servitoarea cere ajutor, deoarece se aprindea spirtul.

b. Rezumatul

Regulile unui bun rezumat

- Să fie concis, scurt, la obiect.
- Să prezinte exclusiv ideile principale ale textului.
- Să se evite detaliile.
- Să nu apară citate.
- Să se respecte regulile limbii române literare.
- Să nu apară arhaisme, regionalisme, neologisme, elemente de argou sau jargon, ci cuvinte ale limbajului standard.
- Modul de expunere este narațiunea.

IV. ELEMENTE DE CONSTRUCŢIE A COMUNICĂRII

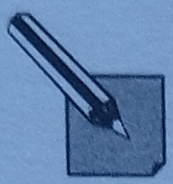

1. NOȚIUNI GENERALE DE SINTAXĂ

Definiţie: Sintaxa este partea gramaticii care studiază îmbinarea cuvintelor în propoziţii şi a propoziţiilor în fraze.
Propoziţia reprezintă o unitate sintactică prin care se exprimă o comunicare cu înţeles deplin. De cele mai multe ori, propoziţiile au un predicat; uneori, predicatul poate fi neexprimat.

Clasificarea propoziţiilor

1. După scopul comunicării:
   - Enunţiative – comunică o informaţie: *Copiii se joacă în parc.*
   - Interogative – cer o informaţie: *Unde pleacă păsările călătoare?*
   - Exclamative – exprimă o stare sufletească: *Ce veselă este Ioana!*
2. După aspectul predicatului:
   - Afirmative: *Dealurile se văd în zare.*
   - Negative: *Nu au decât o soluţie: adevărul.*
3. După alcătuire:
   - Simple (alcătuite numai din părţi principale de propoziţie): *Plouă. Cine vine?*
   - Dezvoltate (alcătuite din părţi principale şi părţi secundare de propoziţie): *Mirela învaţă cusutul la maşină.*

4. După înţeles:
   - Principale – au înţeles de sine stătător: *Vorbesc despre filmul de ieri.*
   - Secundare – sensul lor depinde de sensul altei propoziţii din fraza respectivă: Ei au decis/ *să plece la munte.*

Propoziţia regentă

Reprezintă propoziţia de care depinde o altă propoziţie într-o frază.

Propoziţia regentă poate fi principală sau secundară.

De exemplu: *Ioana ştie/* să citească.

Termenul regent

Reprezintă cuvântul din propoziţia regentă de care depinde o propoziţie secundară sau subordonată.

De exemplu: *Ioana **ştie**/* să citească.

Raporturi care se pot stabili în interiorul unei propoziţii

Coordonarea – se stabileşte între două părţi de propoziţie de acelaşi fel.

*Mirela **şi** Maria* sunt colege.

Coordonarea poate fi realizată prin:

- Juxtapunere (alăturare): Cămăşile sunt *albe, roşii, galbene.*
- Conjuncţii coordonatoare: Caietele sunt *mari **şi** noi.*

Subordonarea – se realizează între o parte secundară de propoziţie şi elementul ei regent.

Cartea ***de pe masă*** este ***a Ioanei***.

Subordonarea poate fi realizată prin:

- Flexiune – schimbarea formei cuvântului: Vizita *Mariei* m-a bucurat.
- Prepoziţii: Cartea *de pe raft* este de citit.

Raporturi care se pot stabili în interiorul unei fraze

Coordonarea – se stabileşte între două propoziţii de acelaşi fel, principale sau secundare.

Băieţii merg pe partea dreaptă/ ***şi*** *fetele merg pe partea stângă.* – propoziţii principale

Elevii ştiu/ *să scrie/* ***şi*** *să citească./* – propoziţii subordonate

Coordonarea poate fi realizată prin:

- Juxtapunere (alăturare): *Cămăşile sunt albe,/ rochiile sunt negre.*
- Conjuncţii coordonatoare: *Caietele sunt noi,/* ***iar*** *cărţile sunt vechi.*

Subordonarea – se realizează între o propoziţie subordonată şi regenta ei.

Se poate realiza prin:

- Conjuncţii sau locuţiuni conjuncţionale subordonatoare: Ei vor/ ***să*** *citească noua carte.*
- Pronume sau adjective pronominale nehotărâte (*care, cine, ce, ceea ce*): Mă întreb/ ***ce*** *a devenit colega mea de bancă.*
- Adverbe relative *(unde, cum, când):* Nu ştiu/ ***când*** *pleacă în delegaţie.*
- Adverbe nehotărâte cu valoare relativă (*oriunde, oricum, oricând*): Ajunge/ ***oricând*** *spui tu.*

2. FONETICA

Definiţie: Fonetica reprezintă partea gramaticii care se ocupă cu studiul sunetelor unei limbi.

Alfabetul limbii române

- Este cel latin;
- Are 31 de litere;

- Este alcătuit din: **vocale** (a, ă, â, e, i, î, o, u), **semivocale** (e, i, o, u, y) şi **consoane** (b, c, d, f, g, h, j, k, l, m, n, p, q, r, s, ş, t, ţ, v, w, x, z).

Grupurile de sunete

Diftongul – reprezintă grupul de sunete alcătuit dintr-o vocală şi o semivocală aflate în aceeaşi silabă.
Exemple: so**a**re, m**â**ine etc.

Triftongul – reprezintă grupul de sunete alcătuit dintr-o vocală şi două semivocale aflate în aceeaşi silabă.
Exemple: tigr**oai**că, auz**eai** etc.

Hiatul reprezintă grupul de două vocale care trec în silabe diferite.
Exemple: **coo**perativă, alc**oo**l etc.

Scrierea cu literă mare

- Primul cuvânt dintr-o propoziţie;
- Numele proprii de persoane, personaje, animale, denumiri geografice, aştri, constelaţii, epoci istorice, sărbători laice şi religioase, instituţii, ordine de stat româneşti sau străine, soiuri de plante şi rase de animale, punctele cardinale atunci când au valoare de nume propriu, desemnând o regiune, obiecte desemnate ocazional prin numele creatorului lor, primul element din titlurile de publicaţii sau din denumirile organismelor de conducere şi ale compartimentelor din instituţii etc.;
- Locuţiuni pronominale de politeţe;
- Primul cuvânt al fiecărui vers din poezia de tip clasic.

Scrierea şi pronunţarea numelor proprii străine

- În scrierea şi pronunţarea în limba română a numelor proprii străine scrise cu alfabetul latin se respectă grafia şi pronunţarea din limbile respective.

- Pentru redarea cu litere latine a substantivelor proprii şi a cuvintelor scrise cu alte alfabete sau alte tipuri de sisteme de scriere există norme internaţionale, precum şi sisteme proprii ale ţărilor respective care trebuie respectate.
- Unele nume proprii latineşti sau vechi greceşti circulă atât într-o formă tradiţională, adaptată, cât şi în forma originară: *August/Augustus, Rodos/Rhodos* etc.

Despărţirea în silabe

Reguli de despărţire în silabe:

- Două vocale alăturate trec în silabe diferite (regula hiatului): d**u-et**, bor**e-al**.
- O consoană între două vocale trece la silaba următoare: le-**ge**, tea-**mă** etc.
- Două consoane între două vocale se despart după prima consoană: nos-**tal-gic** etc.
  Excepţii: Trec împreună la silaba următoare succesiunile de consoane care au ca al doilea element **l** sau **r** şi ca prim element **b, c, d, f, g, h, p, t, v**: ca-**blu**, co-**dru** etc.
- Trei consoane între două vocale se despart după prima consoană: di**n-tre**, vos-**tru** etc.
  Excepţii: Despărţirea se realizează după a doua consoană în cazul grupurilor **lpt**, **mpt**, **nct**, **ncţ**, **ncş**, **ndv**, **rct**, **rtf**, **stm**: scu**lp-tor**, sa**nc-ţi**-u-ne.

3. VOCABULARUL

Definiţie: Vocabularul sau lexicul reprezintă totalitatea cuvintelor dintr-o limbă.

Clasificare

- **Vocabularul fundamental** este alcătuit din cuvinte cunoscute de către toţi vorbitorii unei limbi. Vocabularul fundamental cuprinde: părţi ale corpului omenesc, prepoziţii, gradele de rudenie, alimente, obiecte utilizate zilnic, zilele săptămânii etc.
- **Masa vocabularului** cuprinde celelalte cuvinte dintr-o limbă, pe care nu toţi vorbitorii le utilizează în aceeaşi măsură. Masa vocabularului cuprinde arhaismele, regionalismele, neologismele, termenii tehnici sau ştiinţifici etc.

Mijloace de îmbogăţire a vocabularului

1. **Mijloace interne**
   - **Derivarea** – constituie formarea de cuvinte noi cu ajutorul sufixelor şi a prefixelor de la un cuvânt de bază.

Derivarea se poate realiza numai cu prefixe, numai cu sufixe sau atât cu prefixe, cât şi cu sufixe şi poartă denumirea de derivare parasintetică.

De exemplu: floare – flor**ar**, flor**ăreas**ă, **în**flori, floric**ică**.

- **Compunerea** – reprezintă procedeul prin care se formează cuvinte noi din două sau mai multe cuvinte existente deja în limbă.

Compunerea poate fi realizată prin contopire – *untdelemn*, prin alăturare cu cratimă – *floare-de-colţ*, prin alăturare fără cratimă sau prin abreviere – *B.C.R, R.A.T.B.*

- **Schimbarea valorii gramaticale sau conversiunea** – este procedeul prin care un cuvânt poate fi încadrat într-o parte de vorbire sau alta în funcţie de context.

De exemplu:

Roşul este culoarea mea preferată. – substantiv

Caietul lui este **roşu**. – adjectiv

Am citit **o** carte. – articol
Am cumpărat **o** carte şi trei caiete. – numeral
Am văzut-**o** pe Maria traversând strada. – pronume personal

- **Familia lexicală** reprezintă totalitatea cuvintelor formate de la un cuvânt de bază, înrudite ca sens.

2. **Mijloace externe**
   - **Neologismele** – reprezintă cuvintele nou-intrate în limbă. Unele s-au adaptat principiului fonetic al limbii române, altele se scriu şi se pronunţă precum în limba din care provin.

De exemplu: *circumstanţă*, *opulenţă*, *show* etc.

Relaţii semantice

- **Sinonimele** sunt cuvintele care au forme diferite, dar acelaşi înţeles.

De exemplu: *împrejurare – circumstanţă*, *a cere – a solicita*.
Sinonimele pot fi: **totale** (pot fi schimbate în orice context) sau **parţiale** (în unele contexte poate fi folosit doar unul dintre sinonime).

- **Antonimele** sunt cuvintele care au forme diferite şi înţeles opus.

De exemplu: *urât – frumos*, *a merge – a sta*.

- **Paronimele** sunt cuvintele care au formă aproximativ asemănătoare şi sensuri diferite.

De exemplu: *orar – oral*, *complement – compliment*.

- **Omonimele** sunt cuvintele cu formă identică şi înţeles total diferit.

De exemplu: Am un **toc** nou pentru a scrie scrisorile.
Ioana poartă **tocuri** înalte.
Tocul uşii este albastru.
Omonimele pot fi:

– **omofone** – se pronunţă la fel şi se scriu diferit:
Altădată venea la petrecere.
Stabileşte **altă dată** pentru petrecere.

– **omografe** – se scriu la fel şi se pronunţă diferit:
Acele sunt periculoase pentru copii.
Acele fete sunt cuminţi.

- **Cuvintele polisemantice** au mai multe înţelesuri, care au o legătură între ele.
Aceste cuvinte pot avea:
  – sens propriu/de bază: Poartă număr mare la **picior**.
  – sens secundar: **Piciorul** mesei s-a rupt.
  – sens figurat: Locuiesc pe un **picior** de plai.
- **Pleonasmul** reprezintă o greşeală de exprimare prin repetarea informaţiei.

De exemplu: **Avansaţi înainte!**

4. MORFOLOGIA

a. SUBSTANTIVUL

Definiţie: Substantivul este partea de vorbire flexibilă care denumeşte obiecte, fiinţe, lucruri, fenomene ale naturii.

Clasificarea substantivelor:

1. După formă:
   - Simple: *om*, *tată*, *fiinţă* etc.
   - Compuse: *binefacere*, *untdelemn* etc.
2. După obiectul denumit:
   - Comune: *masă*, *scaun*, *binecuvântare* etc.
   - Proprii: *Mirela*, *Ion*, *Bucureşti* etc.
3. După gen:
   - Epicene (denumesc ambele genuri printr-o singură formă): *fluture*, *veveriţă* etc.
   - Mobile (formează masculinul de la feminin sau femininul de la masculin): *tigru – tigroaică*, *pisică – pisoi* etc.

Numărul substantivelor:

- Singular: *masă*, *scaun*, *băiat* etc.
- Plural: *mese*, *scaune*, *băieţi* etc.
- Defective de singular (au formă numai pentru plural): *câlţi*, *zori* etc.
- Defective de plural (au formă numai pentru singular): *făină*, *aur* etc.
- Cu sens colectiv (formă de singular şi înţeles de plural): *tinerime*, *cârd* etc.

Genul substantivelor:

- Masculin: *pictor*, *doctor*, *bunic* etc.
- Feminin: *fată*, *masă*, *ţară* etc.
- Neutru: *tablou*, *scaun*, *dulap* etc.

Cazuri şi funcţii sintactice:

Nominativ

- Subiect: Maria învaţă bine.
- Nume predicativ: Iubirea înseamnă devotament.
- Apoziţie: Sora mea, Ioana, a luat premiul întâi la concursul de matematică.

Acuzativ

- Nume predicativ: Casa lor este de cărămidă roşie.
- Atribut substantival prepoziţional: Mobila de bucătărie este de culoare maro.
- Complement direct: Citesc o carte. L-am văzut pe Ion.
- Complement indirect: M-am gândit la mama prietenei mele.
- Complement de agent: Casa este construită de muncitori.
- Complement circumstanţial de loc: Plecăm la mare.
- Complement circumstanţial de timp: Vin de dimineaţă. Luni întregi am citit la această carte.

- Complement circumstanţial de mod: Mănânc cu poftă prăjiturile.
- Complement circumstanţial de scop: Învaţă pentru note mari.
- Complement circumstanţial de cauză: A murit de bătrâneţe.

Genitiv

- Nume predicativ: Rochia este a fetiţei.
- Atribut substantival apoziţional: Casa părinţilor mei este proaspăt renovată.
- Atribut substantival prepoziţional: Manifestaţia contra fumatului a strâns multă lume.
- Complement indirect: Adevărul a avut efect asupra audienţei.
- Complement circumstanţial de loc: În spatele blocului se află un parc.
- Complement circumstanţial de timp: Se învăţa mai mult pe vremea părinţilor noştri.
- Complement circumstanţial de cauză: A răcit din cauza vremii răcoroase.
- Complement circumstanţial de scop: A muncit mult în vederea prezentării de săptămâna viitoare.

Dativ

- Nume predicativ: Orarul este conform regulilor deja stabilite.
- Complement indirect: Dau o floare prietenei mele.
- Atribut substantival prepoziţional: Plecarea conform programului a fost amânată.
- Complement circumstanţial de mod: Lucrează contrar normelor de protecţia muncii.

Vocativ

- Nu are funcţie sintactică: – Maria, vino acasă!

Locuţiunea substantivală
Reprezintă grupul de cuvinte care are sensul unitar al unui substantiv.
De exemplu: *aducere-aminte*, *băgare de seamă* etc.
Locuţiunile substantivale îndeplinesc funcţiile sintactice ale substantivelor.

b. ARTICOLUL

Definiţie: Articolul este partea de vorbire flexibilă, fără înţeles de sine stătător, care are rolul de instrument gramatical pentru exprimarea cazurilor substantivului.

Clasificare

1. **Articolul hotărât** – obiectul denumit este bine cunoscut vorbitorului.
   Masculin: pomul, pomii, pomului, pomilor
   Feminin: cartea, cărţile, cărţii, cărţilor
   Neutru: scaunul, scaunele, scaunului, scaunelor

2. **Articolul nehotărât** – obiectul denumit nu este bine cunoscut vorbitorului.
   Masculin: **un** pom, **nişte** pomi, **unui** pom, **unor** pomi
   Feminin: **o** carte, **nişte** cărţi, **unei** cărţi, **unor** cărţi
   Neutru: **un** scaun, **nişte** scaune, **unui** scaun, **unor** scaune

3. **Articolul posesiv-genitival** – însoţeşte substantivul sau înlocuitorul acestuia când se află în cazul genitiv; intră în componenţa pronumelui şi a adjectivului pronominal posesiv.
   Forme: **a, al, ai, ale, alor**.

4. **Articolul demonstrativ-adjectival** – face legătura între adjectiv sau numeral şi partea de vorbire pe care o determină; ajută la formarea gradelor de comparaţie ale adjectivelor şi adverbelor.
   Forme: **cel, cea, cei, cele, celor**

c. ADJECTIVUL

Definiţie: Adjectivul este partea de vorbire flexibilă care exprimă o caracteristică a unui substantiv sau a unui înlocuitor al acestuia.

Clasificare

I.1. Adjective simple: *bun*, *rău* etc.;

2. Adjective compuse: *cumsecade*, *nord-dunărean* etc.

II.1. Adjective variabile:

- Cu 4 forme flexionare: *alb*, *albă*, *albi*, *albe*;
- Cu 3 forme flexionare: *mic*, *mică*, *mici*;
- Cu 2 forme flexionare: *mare*, *mari*.

2. Adjective invariabile: *gri*, *bej* etc.

Adjectivul se acordă în gen, număr şi caz cu substantivul determinat.

Gradele de comparaţie ale adjectivului

1. Pozitiv: Copilul mare este elev în clasa a III-a.
2. Comparativ
   - De superioritate: Copilul mai mare este student.
   - De egalitate: Casa lor este la fel de mare ca a mea.
   - De inferioritate: Copilul este mai puţin mare decât mă aşteptam.
3. Superlativ
   - Relativ de superioritate: Copilul cel mai mare este student.
   - Relativ de inferioritate: Copilul cel mai puţin mare este fratele meu.
   - Absolut: Copilul este foarte mare. Copilul este foarte, foarte mare. Copilul este extraordinar de mare.

Există şi adjective care nu au grade de comparaţie:

- Care prin sensul lor exprimă însuşiri ce nu pot fi comparate: *mort*, *viu*, *perfect*, *principal* etc.;

- Care, în limba latină, exprimau forme ale comparativului: *maxim, minim, interior, exterior* etc.

Funcţiile sintactice ale adjectivului

- Atribut adjectival: Cerul cenuşiu mă impresionează.
- Nume predicativ: Cerul este cenuşiu.
- Complement indirect: Din palid a devenit roşu.
- Complement circumstanţial de timp: De tânăr a fost bolnav.
- Complement circumstanţial de cauză: A murit de bătrân.

Valoarea stilistică a adjectivului

- Este folosit, de obicei, în descrieri, ca determinant al substantivului; prin intermediul grupului substantiv-adjectiv se formează figuri de stil (epitetul) sau imagini artistice (vizuale, auditive, olfactive).

d. PRONUMELE

Definiţie: Pronumele este partea de vorbire flexibilă care ţine locul unui substantiv.

Clasificare

1. Pronumele personal – denumeşte persoanele gramaticale: *eu, tu, noi, voi* etc.

- Are forme accentuate şi neaccentuate la cazurile acuzativ şi dativ: *vă, m-, mi-* etc.
- Formele *dânsul, dânsa, dânşii, dânsele* sunt pronume personale.

Funcţiile sintactice ale pronumelui personal:

Nominativ

- Subiect: Dânsul merge cu noi în excursie.
- Nume predicativ: Colegul meu de bancă este el.
- Apoziţie: Colegii mei, ei, sunt minunaţi.

Acuzativ

- Nume predicativ: Cartea este pentru ei.
- Atribut pronominal prepoziţional: Cadoul pentru tine este pe masă.
- Complement direct: L-am întâlnit pe Ion.
- Complement indirect: Vorbeam despre voi când aţi intrat.
- Complement circumstanţial de loc: Vine la voi mâine.
- Complement circumstanţial de mod: A fost mai atentă decât mine în alegerea făcută.

Genitiv

- Nume predicativ: Casa este a lor.
- Atribut pronominal genitival: Cartea lor este interesantă.
- Atribut pronominal prepoziţional: Lucrurile contra lui erau numeroase.
- Complement circumstanţial de timp: Ion a intrat în cameră înaintea lor.
- Complement circumstanţial de cauză: A pierdut meciul din cauza lor.

Dativ

- Complement indirect: I-am spus adevărul.
- Atribut pronominal (dativ posesiv): Rana-ţi sângerândă mă speria.

2. **Pronumele personal de politeţe** – are forme pentru persoanele a II-a şi a III-a, pentru toate cazurile.
Exemple: *dumneata*, *dumneavoastră* etc.
Există forme populare: *mata*, *mătăluţă* sau formule reverenţioase: *Domnia Ta*, *Alteţa Sa* etc.

Funcţiile sintactice ale pronumelui personal de politeţe:

Nominativ

- Subiect: Dumnealui merge cu noi în excursie.
- Nume predicativ: Colegul meu de bancă este dumnealui.
- Apoziţie: Colegii mei, dumnealor, sunt minunaţi.

Acuzativ

- Nume predicativ: Cartea este pentru dumneata.
- Atribut pronominal prepoziţional: Cadoul pentru dumnealui este pe masă.
- Complement direct: L-am întâlnit pe dumnealui.
- Complement indirect: Vorbeam despre dumnealor când aţi intrat.
- Complement circumstanţial de loc: Vine la dumneavoastră mâine.
- Complement circumstanţial de mod: Ai fost mai atentă decât dumneaei în alegerea făcută.

Genitiv

- Nume predicativ: Casa este a dumnealor.
- Atribut pronominal genitival: Cartea dumneavoastră este interesantă.
- Atribut pronominal prepoziţional: Lucrurile contra dumneavoastră erau numeroase.
- Complement circumstanţial de timp: Ion a intrat în cameră înaintea dumnealor.
- Complement circumstanţial de cauză: A pierdut meciul din cauza dumnealor.

Dativ

- Complement indirect: I-am spus adevărul dumnealui.

3. **Pronumele reflexiv** – este identic cu subiectul verbului; are forme proprii numai pentru cazurile acuzativ şi dativ, persoana a III-a; pentru persoanele I şi a II-a împrumută formele neaccentuate

ale pronumelui personal. Dacă însoţeşte un verb la diateza pasivă, nu are funcţie sintactică.

Funcţii sintactice

- Nume predicativ: Florile erau pentru sine.
- Atribut pronominal prepoziţional: Mulţumirea de sine este importantă.
- Atribut pronominal (dativ posesiv): Şi-a îmbrăcat rochia cea nouă.
- Complement direct: El se îmbracă la modă.
- Complement indirect: Îşi spunea că nu trebuie să facă acest lucru.
- Complement de agent: A fost încântat de sine.

4. Pronumele posesiv – indică atât obiectul posedat, cât şi posesorul; este însoţit de articolul posesiv-genitival; nu are forme pentru persoana a III-a plural.
De exemplu: *al meu, al nostru, a noastră* etc.

Funcţii sintactice
Nominativ

- Subiect: Cartea lui este nouă, a mea este mai veche.
- Nume predicativ: Cartea este a voastră.

Acuzativ

- Nume predicativ: Cadoul este de la ai voştri.
- Atribut pronominal prepoziţional: Un caiet de-al meu a fost aruncat.
- Complement de agent: Cartea a fost citită de ai mei.
- Complement direct: I-a văzut pe ai tăi ieri.
- Complement indirect: Am vorbit despre ai săi cu prietenii mei.
- Complement circumstanţial de loc: Se duce la ai săi.

- Complement circumstanţial de timp: Înainte de ai tăi, s-a întors Mihai.
- Complement circumstanţial de mod: A trăit la fel de bine ca ai săi.

Genitiv

- Nume predicativ: Cartea este a ta.
- Atribut pronominal genitival: Vina alor săi a fost că nu l-au educat bine.
- Complement indirect: Dovezile contra alor tăi erau covârşitoare.
- Complement circumstanţial de timp: Ai venit înaintea mea.
- Complement circumstanţial de cauză: S-a lenevit din pricina alor săi.

Dativ

- Complement indirect: Le-am mărturisit totul alor mei.

> ATENȚIE!
> Atunci când pronumele posesiv stă pe lângă un substantiv și se acordă cu acesta în gen, număr și caz, se transformă în adjectiv pronominal posesiv cu funcția sintactică de atribut adjectival.
> *Cunoscuții voștri l-au întâmpinat la aeroport.*

5. Pronumele demonstrativ – indică apropierea sau depărtarea în spaţiu, precum şi identitatea.

Clasificare:

- De apropiere: *acesta*, *aceasta*, *aceştia*, *acestea* etc.
- De depărtare: *acela*, *aceea*, *aceia*, *acelea* etc.
- De identitate: *acelaşi*, *aceeaşi*, *aceiaşi*, *aceleaşi* etc.;
- De diferenţiere: *celălalt*, *cealaltă*, *ceilalţi*, *celelalte* etc.

Funcţii sintactice

Nominativ

- Subiect: Acela merge cu noi în excursie.
- Nume predicativ: Colegul meu de bancă este acela.
- Apoziţie: Colegii mei, aceia, sunt minunaţi.

Acuzativ

- Nume predicativ: Cartea este pentru ceilalţi.
- Atribut pronominal prepoziţional: Cadoul pentru cealaltă este pe masă.
- Complement direct: L-am întâlnit pe celălalt când traversam.
- Complement indirect: Vorbeam despre celelalte când aţi intrat.
- Complement circumstanţial de loc: Merge la aceea mâine.
- Complement circumstanţial de mod: A fost mai atentă decât acela în alegerea făcută.

Genitiv

- Nume predicativ: Casa este a aceleiaşi.
- Atribut pronominal genitival: Cartea acelora este interesantă.
- Atribut pronominal prepoziţional: Lucrurile contra aceleia erau numeroase.
- Complement circumstanţial de timp: Ion a intrat în cameră înaintea celorlalţi.
- Complement circumstanţial de cauză: A pierdut meciul din cauza acelora.

Dativ

- Complement indirect: I-am spus celeilalte că nu mărturiseşte ce gândeşte.

ATENȚIE!

Atunci când pronumele demonstrativ stă pe lângă un substantiv și se acordă cu acesta în gen, număr și caz, se

transformă în adjectiv pronominal demonstrativ cu funcția sintactică de atribut adjectival.
Acel copil s-a rănit.

6. Pronumele nehotărât – nu oferă indicaţii precise asupra obiectului.

Clasificare:

- Simple: *alta*, *unul*, *toţi* etc.;
- Compuse: *fiecare*, *oricine*, *altcineva* etc.

Funcţii sintactice

Nominativ

- Subiect: Fiecare are dreptate în felul său.
- Nume predicativ: Colegul meu de bancă este unul dintre cei care au luat premiu.
- Apoziţie: Colegii mei, unii, sunt la munte.

Acuzativ

- Nume predicativ: Cartea este pentru fiecare.
- Atribut pronominal prepoziţional: Cadoul pentru altcineva a fost cumpărat.
- Complement direct: I-am întâlnit pe toţi când eram în excursie.
- Complement indirect: Vorbeam despre fiecare când făceam raportul.
- Complement circumstanţial de loc: Merge la fiecare să afle dacă vine la petrecere.
- Complement circumstanţial de mod: A fost mai atentă decât oricine în alegerea făcută.

Genitiv

- Nume predicativ: Casa este a altcuiva.
- Atribut pronominal genitival: Cartea vreunuia este uitată în clasă.

- Atribut pronominal prepoziţional: Dovezile contra fiecăruia erau pertinente.
- Complement circumstanţial de timp: Ion a intrat în cameră înaintea altcuiva.
- Complement circumstanţial de cauză: A pierdut meciul din cauza tuturor.

Dativ

- Complement indirect: I-am spus oricui că e mai bine să meargă la şedinţă.

> ATENȚIE!
> Atunci când pronumele nehotărât stă pe lângă un substantiv și se acordă cu acesta în gen, număr și caz, se transformă în adjectiv pronominal nehotărât cu funcția sintactică de atribut adjectival.
> *Fiecare elev învață pentru examen.*

7. **Pronumele relativ** – are rol în frază, unde face legătura între propoziţia subordonată şi regenta ei; îndeplineşte funcţie sintactică în propoziţia subordonată.
De exemplu: *care*, *cine*, *ce*, *ceea ce*.

Funcţii sintactice
Nominativ

- Subiect: Nu ştiu[1]/cine pleacă în delegaţie.[2]/
- Nume predicativ: Mirela a ieşit[1]/ce au ajuns şi părinţii ei.[2]/

Acuzativ

- Complement de agent: A mărturisit[1]/de cine a fost rănit.[2]/
- Complement direct: Nu ştiu[1]/ce va spune despre tine.[2]/
- Complement indirect: A mărturisit[1]/pentru cine suferă.[2]/

- Complement circumstanţial de loc: A vizitat locurile[1]/în care au copilărit părinţii ei.[2]/

Genitiv

- Nume predicativ: S-a interesat[1]/a cui este cartea pierdută.[2]/
- Atribut pronominal genitival: Nu ştiam[1]/a cui mamă este profesoară.[2]/
- Complement circumstanţial de cauză: Aceea este cartea[1]/din cauza căreia am luat notă mică la limba română.[2]/

Dativ

- Complement indirect: Am aflat[1]/cui i-ai făcut mărturisiri.[2]/

> ATENȚIE!
> Atunci când pronumele relativ stă pe lângă un substantiv și se acordă cu acesta în gen, număr și caz, se transformă în adjectiv pronominal relativ cu funcția sintactică de atribut adjectival.
> *Nu știu[1]/care copil a avut gripă.[2]/*

8. **Pronumele interogativ** – apare în propoziţii interogative.

Funcţii sintactice

Nominativ

- Subiect: Cine merge la mare?
- Nume predicativ: Cine este noul profesor?

Acuzativ

- Nume predicativ: Pentru cine este consiliul?
- Complement de agent: De care a fost cântată melodia mea preferată?
- Complement direct: Pe cine ai văzut ieri?
- Complement indirect: Despre cine vorbeai ieri?
- Complement circumstanţial de loc: La cine ai fost ieri?

Genitiv

- Nume predicativ: A cui este casa cea nouă?
- Atribut pronominal genitival: Al cui copil a mers la patinaj?
- Complement circumstanţial de cauză: Din pricina cui ai fost pedepsit?

Dativ

- Nume predicativ: Conform cui este noul orar?
- Complement indirect: Cui i-ai spus despre problema mea?

> ATENȚIE!
> Atunci când pronumele interogativ stă pe lângă un substantiv și se acordă cu acesta în gen, număr și caz, se transformă în adjectiv pronominal interogativ cu funcția sintactică de atribut adjectival.
> *Care copil pleacă mâine?*

9. **Pronumele negativ** – apare în propoziţii interogative.

Clasificare:

- Simple: *nimeni*, *nimic*.
- Compuse: *niciunul*, *niciuna* etc.

Funcţii sintactice

Nominativ

- Subiect: Niciunul nu ştie adresa ta.
- Nume predicativ: Colegul meu de bancă nu este niciunul dintre cei care au luat premiu.

Acuzativ

- Nume predicativ: Cartea nu este pentru niciunul dintre cunoscuţi.

- Atribut pronominal prepoziţional: Preţul pentru niciunul nu a fost surprinzător.
- Complement direct: N-am întâlnit pe nimeni când eram în excursie.
- Complement indirect: Nu vorbeam despre nimeni cunoscut când ai intrat.
- Complement circumstanţial de loc: Nu merge la nimeni.

Genitiv

- Nume predicativ: Casa nu este a nimănui.
- Atribut pronominal genitival: Cartea nimănui nu este uitată în clasă.
- Complement circumstanţial de timp: Ion nu a intrat în cameră înaintea niciunuia.
- Complement circumstanţial de cauză: Nu a pierdut meciul din cauza nimănui.

Dativ

- Complement indirect: N-am spus nimănui astfel de lucruri.

> ATENȚIE!
> Atunci când pronumele negativ stă pe lângă un substantiv și se acordă cu acesta în gen, număr și caz, se transformă în adjectiv pronominal negativ cu funcția sintactică de atribut adjectival.
> *Niciun elev nu pleacă până la pauză.*

10. Pronumele de întărire – se foloseşte mai mult ca adjectiv pronominal, precizând cuvântul determinat; îşi schimbă forma după gen, număr, persoană şi caz.
Exemple: *însumi*, *însăţi*, *însuţi*, *înşivă* etc.

e. VERBUL

Definiţie: Verbul este partea de vorbire flexibilă care exprimă o acţiune, starea, posesia, necesitatea, posibilitatea sau existenţa.

Clasificarea verbelor:

1. **Predicative** – pot forma singure predicatul unei propoziţii, de exemplu: *a citi*, *a merge*, *a zice* etc.

   Nepredicative:

   - Copulative – formează predicatul nominal împreună cu un nume predicativ; verbele copulative sunt: *a fi*, *a deveni*, *a însemna*, *a rămâne*, *a ajunge*, *a ieşi*, *a se naşte*, *a se face*, *a părea*, *a se chema*, *a se numi*.
   - Auxiliare – ajută la formarea modurilor şi timpurilor compuse; verbele auxiliare sunt: *a fi*, *a avea*, *a vrea*.

2. **Tranzitive** – verbe care acceptă complement direct, de exemplu: *a citi*, *a face* etc.

   Mihai citeşte o carte.

   Intranzitive – verbe care nu pot accepta complement direct: *a se gândi*, *a merge* etc.

   Copiii au mers în excursie la munte.

3. **Personale** – verbe care îşi pot schimba forma după persoană, de exemplu: *a merge*, *a face* etc.

   Impersonale sau **unipersonale** – verbe care au o formă unică pentru persoana a III-a, de exemplu: *a ploua*, *a ninge* etc.

Conjugarea verbelor:

- **Conjugarea I:** verbe a căror formă de infinitiv se termină în **–a**: *a cânta*, *a dansa* etc.
- **Conjugarea a II-a:** verbe a căror formă de infinitiv se termină în **–ea**: *a vrea*, *a părea* etc.
- **Conjugarea a III-a:** verbe a căror formă de infinitiv se termină în **–e**: *a cere*, *a merge* etc.
- **Conjugarea a IV-a:** verbe a căror formă de infinitiv se termină în **–i** sau **–î**: *a citi*, *a iubi*, *a hotărî*, *a urî* etc.

Moduri şi timpuri verbale:

1. Moduri personale sau predicative:

- **Indicativ** – exprimă o acţiune sigură; timpuri ale indicativului:

Prezent – acţiune care se petrece în timpul vorbirii.

I.	cânt	cântăm
	cânţi	cântaţi
	cântă	cântă
II.	tac	tăcem
	taci	tăceţi
	tace	tac
III.	merg	mergem
	mergi	mergeţi
	merge	merg
IV.	citesc	citim
	citeşti	citiţi
	citeşte	citesc

Imperfect – acţiune în desfăşurare în trecut.

I.	cântam	cântam
	cântai	cântaţi
	cânta	cântau
II.	tăceam	tăceam
	tăceai	tăceaţi
	tăcea	tăceau
III.	mergeam	mergeam
	mergeai	mergeaţi
	mergea	mergeau

IV.	citeam	citeam
	citeai	citeaţi
	citea	citeau

Perfect simplu – acţiune terminată cu puţin înainte de momentul vorbirii.

I.	cântai	cântarăm
	cântaşi	cântarăţi
	cântă	cântară
II.	tăcui	tăcurăm
	tăcuşi	tăcurăţi
	tăcu	tăcură
III.	mersei	merserăm
	merseşi	merserăţi
	merse	merseră
IV.	citii	citirăm
	citişi	citirăţi
	citi	citiră

Perfectul compus – acţiune încheiată în trecut.

I.	am cântat	am cântat
	ai cântat	aţi cântat
	a cântat	au cântat
II.	am tăcut	am tăcut
	ai tăcut	aţi tăcut
	a tăcut	au tăcut
III.	am mers	am mers
	ai mers	aţi mers
	a mers	au mers

IV.	am citit	am citit
	ai citit	aţi citit
	a citit	au citit

Mai-mult-ca-perfectul – acţiune trecută petrecută înaintea altei acţiuni trecute.

I.	cântasem	cântaserăm
	cântaseşi	cântaserăţi
	cântase	cântaseră
II.	tăcusem	tăcuserăm
	tăcuseşi	tăcuserăţi
	tăcuse	tăcuseră
III.	mersesem	merseserăm
	merseseşi	merseserăţi
	mersese	merseseră
IV.	citisem	citiserăm
	citiseşi	citiserăţi
	citise	citiseră

Viitorul – acţiune care se va desfăşura după momentul vorbirii.

I.	voi cânta	vom cânta
	vei cânta	veţi cânta
	va cânta	vor cânta
II.	voi tăcea	vom tăcea
	vei tăcea	veţi tăcea
	va tăcea	vor tăcea
III.	voi merge	vom merge
	vei merge	veţi merge
	va merge	vor merge

IV.	voi citi	vom citi
	vei citi	veţi citi
	va citi	vor citi

- **Conjunctiv** – exprimă o acţiune dorită sau o acţiune a cărei realizare depinde de o anumită condiţie.

Prezent

I.	să cânt	să cântăm
	să cânţi	să cântaţi
	să cânte	să cânte
II.	să tac	să tăcem
	să taci	să tăceţi
	să tacă	să tacă
III.	să merg	să mergem
	să mergi	să mergeţi
	să meargă	să meargă
IV.	să citesc	să citim
	să citeşti	să citiţi
	să citească	să citească

Perfect

I. să fi cântat – pentru toate persoanele
II. să fi tăcut – pentru toate persoanele
III. să fi mers – pentru toate persoanele
IV. să fi citit – pentru toate persoanele

- **Condiţional-optativ** – exprimă dorinţa de realizare a unei acţiuni.

Prezent

I.	aş cânta	am cânta
	ai cânta	aţi cânta
	ar cânta	ar cânta
II.	aş tăcea	am tăcea
	ai tăcea	aţi tăcea
	ar tăcea	ar tăcea
III.	aş merge	am merge
	ai merge	aţi merge
	ar merge	ar merge
IV.	aş citi	am citi
	ai citi	aţi citi
	ar citi	ar citi

Perfect

I.	aş fi cântat	am fi cântat
	ai fi cântat	aţi fi cântat
	ar fi cântat	ar fi cântat
II.	aş fi tăcut	am fi tăcut
	ai fi tăcut	aţi fi tăcut
	ar fi tăcut	ar fi tăcut
III.	aş fi mers	am fi mers
	ai fi mers	aţi fi mers
	ar fi mers	ar fi mers

IV.	aş fi citit	am fi citit
	ai fi citit	aţi fi citit
	ar fi citit	ar fi citit

- **Imperativ** – exprimă o poruncă, un îndemn; are forme doar pentru persoana a II-a, afirmativ şi negativ.

I.	cântă!	cântaţi!
	nu cânta!	nu cântaţi!
II.	taci!	tăceţi!
	nu tăcea!	nu tăceţi!
III.	mergi!	mergeţi!
	nu merge!	nu mergeţi!
IV.	citeşte!	nu citi!
	citiţi!	nu citiţi!

2. Moduri nepersonale sau nepredicative:

- **Infinitiv** – exprimă numele stării sau al acţiunii; este forma de dicţionar a verbului.

I. a cânta
II. a tăcea
III. a merge
IV. a citi

- **Gerunziu** – exprimă o acţiune în desfăşurare.

I. cântând
II. tăcând
III. mergând
IV. citind

- **Participiu** – exprimă o acţiune trecută; ajută la formarea modurilor şi timpurilor compuse.

I. cântat
II. tăcut
III. mers
IV. citit

- **Supin** – se formează din participiu şi o prepoziţie: *de, la, pentru*.

I. de cântat
II. de tăcut
III. de mers
IV. de citit

Diatezele verbului

1. **Activă** – subiectul face acţiunea; exprimă o acţiune prezentată ca reală:

Cântă cine are voce.

2. **Reflexivă** – subiectul face acţiunea, dar există şi marca gramaticală a pronumelui reflexiv, fără funcţie sintactică:

Mă gândesc la fericirea lor.
Se aude că vor pleca în delegaţie.

3. **Pasivă** – subiectul suferă acţiunea şi altcineva o face; se construieşte cu verbul *a fi* şi participiul verbului de conjugat:

Cartea este citită de Ion.

Locuţiunile verbale – reprezintă grupuri de cuvinte care au sensul unui verb.

Exemple: *a-şi da seama, a băga de seamă, a o lua la sănătoasa, a da colţul.*

Mi-am dat seama că a făcut o greşeală. (Am realizat că a făcut o greşeală.)

Funcţiile sintactice ale locuţiunilor verbale:
– la moduri personale – predicat verbal: Ei au dat de ştire că le vin oaspeţi.
– la moduri nepersonale – au funcţiile sintactice ale verbelor.

Funcţiile sintactice ale verbelor la moduri personale:
1. Predicat verbal: Mihai va merge în excursie în vacanţa de vară.
2. Predicat nominal (împreună cu un nume predicativ): Ioana a devenit medic după terminarea facultăţii.

Funcţiile sintactice ale verbelor la moduri nepersonale:
1. Subiect: A scrie este o adevărată plăcere pentru poeţi sau prozatori.
2. Nume predicativ: Temele sunt de scris.
3. Atribut verbal: Dorinţa de a pleca la munte i s-a împlinit.
4. Complement direct: Pot citi această carte până la sfârşitul săptămânii.
5. Complement indirect: Mă gândesc la a pleca într-o excursie în străinătate.
6. Complement circumstanţial de timp: Plec înainte de a veni prietena ta.
7. Complement circumstanţial de mod: Merge cântând.
8. Complement circumstanţial de cauză: Întârziind, a primit absenţă nemotivată.
9. Complement circumstanţial de scop: Mihai învaţă pentru a lua examenul de admitere.

Rolul stilistic al verbelor

Verbul este, în general, folosit în naraţiune. În naraţiunile istorice este utilizat prezentul în locul trecutului, denumit prezent istoric.

Participiul poate fi folosit cu valoare adjectivală, aşadar, cu valoare de epitet.

f. NUMERALUL

Definiţie: Numeralul este partea de vorbire flexibilă care exprimă un număr, fără referire la obiecte, sau numărul obiectelor, ordinea obiectelor.

Clasificare

1. **Numeralul cardinal** – exprimă un număr, fără referire la obiecte, sau numărul obiectelor.

Poate fi:

- Simplu: *doi*, *trei* etc.
- Compus: *doisprezece*, *douăzeci şi cinci* etc.

Poate avea valoare:

- Substantivală (dacă înlocuieşte un substantiv): Trei pleacă la munte.
- Adjectivală (dacă stă pe lângă un substantiv): Patru elevi au întârziat la oră.

2. **Numeralul colectiv** – exprimă însoţirea a două sau mai multe obiecte: *amândoi*, *tustrei*, *toţi cinci* etc.

Poate avea valoare:

- Substantivală (dacă înlocuieşte un substantiv): Toţi cinci au plecat înainte de venirea ta.
- Adjectivală (dacă stă pe lângă un substantiv): Amândoi părinţii au fost la şedinţă.

3. **Numeralul multiplicativ** – arată în ce proporţie creşte o cantitate.

Poate avea valoare:

- Adjectivală (dacă determină un substantiv): Câştigul întreit l-a bucurat.
- Adverbială (dacă determină un verb): A câştigat întreit.

4. **Numeralul distributiv** – exprimă gruparea numerică a obiectelor.

Poate avea valoare:

- Substantivală (dacă înlocuieşte un substantiv): Au plecat câte doi.

- Adjectivală (dacă determină un substantiv): Au verificat câte o clasă.

5. **Numeralul adverbial** – arată de câte ori se petrece acţiunea.

Poate avea valoare:

- Adverbială: A răspuns la telefon de două ori.

6. **Numeralul ordinal** – arată ordinea obiectelor prin numărare.

Poate avea valoare:

- Substantivală (când înlocuieşte un substantiv): Al treilea a primit un cadou.
- Adjectivală (când determină un substantiv): Al treilea elev este cel mai bun la limba română.

Funcţii sintactice:

1. Subiect: Amândoi au plecat la teatru.
2. Nume predicativ: Mihai a ieşit al treilea la concurs.
3. Atribut adjectival: Toate trei fetele au participat la concurs.
4. Atribut genitival: Copiii amândurora erau foarte deştepţi.
5. Atribut prepoziţional: Cărţile de la cei doi mi-au fost de folos.
6. Complement direct: L-am întrebat pe al treilea despre temă.
7. Complement indirect: Au vorbit despre cei patru.
8. Complement circumstanţial de mod: A câştigat înzecit.

g. ADVERBUL

Definiţie: Adverbul este partea de vorbire neflexibilă, care arată o caracteristică a unui verb.

Clasificarea adverbelor

I. După formă:
   1. simple: *abia, agale, azi, mâine* etc.
   2. compuse: *bineînţeles, desigur* etc.

II. După înţeles:
   1. de loc: *aici, aproape, departe* etc.
   2. de timp: *atunci, astăzi, mâine, odată* etc.
   3. de mod: *alene, aşa, bineînţeles* etc.

III. După rol:
1. interogativ-relative: *unde*, *cum*, *când*;
2. nehotărâte: *oriunde*, *oricum*, *oricând*;
3. predicative: *probabil*, *desigur*, *pesemne*, *negreşit*.

Gradele de comparaţie ale adverbului
Pozitiv: El merge încet.
Comparativ:
- De superioritate: El merge mai încet decât colegul său.
- De egalitate: El merge la fel de încet precum colegul lui.
- De inferioritate: El merge mai puţin încet decât colegul lui.

Superlativ:
- Relativ de superioritate: El merge cel mai încet dintre colegii lui.
- Relativ de inferioritate: El merge cel mai puţin încet dintre colegii lui.
- Absolut: El merge foarte încet./El merge încet-încet./El merge înceeet.

Locuţiunile adverbiale
Reprezintă grupul de cuvinte care are înţelesul unitar al unui adverb.
De exemplu: *zi de zi*, *târâş-grăpiş*, *fără doar şi poate*, *fără îndoială* etc.

Funcţiile sintactice ale adverbelor:
1. Nume predicativ: Este bine că ai învăţat lecţia.
2. Atribut adverbial: Tema de mâine este destul de dificilă.
3. Predicat verbal (în cazul adverbelor predicative): Pesemne că va afla adevărul în cele din urmă.
4. Complement circumstanţial de loc: Mircea stă aproape.
5. Complement circumstanţial de timp: Deseori se trezeşte devreme.

6. Complement circumstanţial de mod: Se uita cruciş la prietenul său când a aflat adevărul.
7. Predicat verbal (în cazul adverbelor predicative): Pesemne că va afla adevărul în cele din urmă.
8. Complement circumstanţial de loc: Mircea stă aproape.
9. Complement circumstanţial de timp: Deseori se trezeşte devreme.
10. Complement circumstanţial de mod: Se uita cruciş la prietenul său când a aflat adevărul.

h. INTERJECŢIA

Definiţie: Interjecţia este partea de vorbire neflexibilă ce are valoare exclamativă şi prin care se exteriorizează sentimente sau senzaţii ori se reproduc sunete din natură.

Clasificare

1. După formă:
   - Simple: *ah!*, *vai!* etc.
   - Compuse: *lipa-lipa*, *fâş-fâş* etc.
2. După sens:
   - Interjecţii ce redau o stare sufletească: Ah! Ce frumoasă este fata aceea!
   - Interjecţii ce redau un îndemn: Haide! Mergi mai repede!
   - Interjecţii ce redau o adresare: — Măi, ce faci?
   - Interjecţii ce imită sunete ori zgomote: Toc-toc! Bate la uşă!

Funcţiile sintactice ale interjecţiei:

1. Subiect: Se aude treosc!
2. Nume predicativ: Este vai de acela care nu învaţă.
3. Atribut interjecţional: Sunetul au! m-a speriat.
4. Complement direct: Aud miau-miau! la uşă.
5. Complement circumstanţial de mod: Merge târâş-grăpiş.
6. Predicat verbal: Broasca pleosc! în lac.

i. CONJUNCŢIA

Definiţie: Conjuncţia este partea de vorbire neflexibilă, care exprimă raporturi de coordonare sau subordonare între două propoziţii ori coordonare între o propoziţie şi o parte de propoziţie.

Clasificare

I. După formă:

1. simple: *ci*, *de*, *ori*, *sau*, *fie*, *şi* etc.
2. compuse: *ca să*, *ca şi cum* etc.

II. Din punct de vedere al rolului lor:

1. Coordonatoare:

- copulative: *şi*, *nici*;
- adversative: *dar*, *iar*, *însă*, *ci*, *or*;
- disjunctive: *sau*, *ori*, *fie*;
- conclusive: *deci*, *aşadar*.

2. Subordonatoare: *că*, *să*, *ca să*, *dacă*, *de* (*dacă*), *căci*, *întrucât* etc.

Locuţiunile conjuncţionale

Reprezintă grupuri de două sau mai multe cuvinte care au sensul unitar al unei conjuncţii.

De exemplu: *din cauză că*, *până ce*, *cu toate că* etc.

j. PREPOZIŢIA

Definiţie: Prepoziţia este partea de vorbire neflexibilă care exprimă raporturi de dependenţă în interiorul unei propoziţii.

Clasificarea prepoziţiilor

I. După formă:

1. prepoziţii simple: *cu*, *de*, *spre*, *la*, *lângă*, *împotriva*, *pe*, *pentru* etc.
2. prepoziţii compuse: *despre*, *de la*, *până la*, *de prin* etc.

II. După cazul pe care îl impun substantivului:

1. prepoziţii care cer acuzativul: *de*, *la*, *pentru*, *despre*, *spre*, *de la* etc.

2. prepoziţii care cer genitivul: *asupra, contra, împotriva, deasupra, dedesubtul* etc.

3. prepoziţii care cer dativul: *aidoma, asemenea, conform, contrar, datorită, mulţumită, potrivit.*

Locuţiunile prepoziţionale

Sunt grupuri de cuvinte care au sensul unitar al unei prepoziţii.

Clasificare:

1. Locuţiuni prepoziţionale care cer acuzativul: *alături de, în loc de* etc.
2. Locuţiuni prepoziţionale care cer genitivul: *din cauza, din pricina, în spatele, în mijlocul* etc.

> ATENȚIE!
> Prepozițiile nu au funcții sintactice, se analizează împreună cu partea de vorbire pe care o însoțesc.

5. SINTAXA

a. SUBIECTUL / PROPOZIŢIA SUBORDONATĂ SUBIECTIVĂ

SUBIECTUL

Definiţie: Este partea principală de propoziţie care arată cine face acţiunea exprimată de predicatul verbal sau cui îi sunt atribuite însuşirile exprimate de numele predicativ din componenţa predicatului nominal.

Clasificare

I. 1. Exprimat prin:

- Substantiv: Viorile se aud din depărtare.
- Locuţiune substantivală: Ţinerea de minte l-a ajutat mereu.
- Verb la moduri nepersonale: A cânta este pasiunea ei.

- Numeral cu valoare substantivală: Doi au plecat din clasă.
- Pronume: Ceilalţi erau mai numeroşi.
- Interjecţie: Se aude cioc! cioc!

2. Neexprimat:
- Inclus – pentru persoanele I şi a II-a ale verbului: Citesc o carte pe săptămână.
- Subînţeles – pentru persoana a III-a a verbului: Cântă la pian pentru că îi place.

II. 1. Subiect simplu exprimat printr-un singur termen.
Cireşele sunt tocmai bune de mâncat.

2. Subiect multiplu – exprimat prin mai mulţi termeni.
Fructele şi legumele s-au copt.

III. Subiectul reluat – apare, în special, în vorbirea populară. În general, subiectul exprimat prin substantiv este reluat printr-un pronume.

Fata de la geam, ea mi-a spus adevărul.

Acordul subiectului cu predicatul
- Subiectul se acordă în persoană şi număr cu verbul predicativ prin care este exprimat predicatul verbal sau cu verbul copulativ din componenţa predicatului nominal.
- Subiectul se acordă în gen, număr şi caz cu părţile de vorbire prin care este exprimat numele predicativ.
- În cazul unui subiect exprimat prin substantiv colectiv, acordul se realizează la singular sau la plural, în funcţie de numărul la care se află substantivul-subiect.
- În cazul unui subiect multiplu, exprimat prin substantive nume de fiinţe de genuri diferite, şi al unui nume predicativ exprimat prin adjectiv, acordul se realizează cu adjectivul la genul masculin, numărul plural.

- În cazul unui subiect multiplu, exprimat prin substantive comune, nume de obiecte, şi al unui nume predicativ exprimat prin adjectiv, acordul se realizează cu substantivul cel mai apropiat.

ATENȚIE!

- În construcții de tipul: *e iarnă, e seară, e ceață, mi-e frig, mi-e foame* etc., subiectul este cuvântul subliniat.
- Există propoziții care nu au subiect; aceste propoziții au predicatul exprimat prin verbe impersonale la diateza activă sau reflexivă: *plouă, ninge, se înnorează* etc.
- Propozițiile în care predicatele sunt exprimate prin expresii verbale impersonale, prin locuțiuni verbale, de tipul *a-i părea bine/rău* etc. nu au subiect.

PROPOZIŢIA SUBORDONATĂ SUBIECTIVĂ

Definiţie: Subordonata subiectivă arată cine face acţiunea verbului din regentă.

Elemente regente

- Verb predicativ al cărui subiect este realizat prin subordonată: Cine se scoală de dimineaţă[1]/ajunge departe.[2]/ P1 – SB; P2 – PP.
- Verbe predicative impersonale (*a rămâne, a trebui, a plăcea* etc.): El[1]/trebuie[2]/să spună adevărul.[1]/ P1 – SB; P2 – PP.
- Verbe reflexive impersonale (*se zice, se spune, se întâmplă* etc.): Se cuvine[1]/să-i faci o vizită de ziua lui.[2]/ P1 – PP; P2 – SB.
- Verbe la diateza pasivă cu valoare impersonală (*este admis, este decis* etc.): Este ştiut[1]/că fetele sunt bune la matematică.[2]/ P1 – PP; P2 – SB.

- Expresii verbale impersonale (*e bine, e uşor* etc.): E greu[1]/să-ţi faci temele.[2]/ P1 – PP; P2 – SB.
- Adverbe şi locuţiuni adverbiale predicative (*pesemne, probabil, fără îndoială* etc.): Poate[1]/că nu va ploua mâine.[2]/ P1 – PP; P2 – SB.

Elemente prin care se introduce subordonata subiectivă

- Conjuncţii şi locuţiuni conjuncţionale subordonatoare (*că, să, ca să, dacă* etc.): Nu se ştie[1]/dacă va pleca la mare cu colegii.[2]/ P1 – PP; P2 – SB.
- Pronume şi adjective pronominale relative *(care, cine, ce):* Cine ştie[1]/să spună.[2]/ P1 – SB; P2 – PP.
- Pronume şi adjective pronominale nehotărâte *(oricare, oricine, orice):* Oricine vrea[1]/se poate înscrie.[2]/ P1 – SB; P2 – PP.
- Adverbe relative *(unde, cum, când):* E de aflat[1]/când va ateriza.[2]/ P1 – PP; P2 – SB.

Topica şi punctuaţia propoziţiei subiective

Subordonata subiectivă poate fi aşezată înainte sau după propoziţia regentă, poate fi intercalată în regentă şi nu se desparte prin virgulă de aceasta.

b. PREDICATUL / PROPOZIŢIA SUBORDONATĂ PREDICATIVĂ

PREDICATUL

Definiţie: Este partea principală de propoziţie care arată ce face, cum este sau cine este subiectul.

Clasificare

1. Predicat verbal exprimat prin:
   - Verb predicativ la moduri personale: Florile au înbobocit.
   - Locuţiune verbală: Ei au băgat de seamă că Mihai mintea.
   - Adverb predicativ: Poate că vom pleca în concediu.
   - Locuţiune adverbială predicativă: Fără îndoială că au spus adevărul.
   - Interjecţie predicativă: Iepurele tuşti! în lan.

2. Predicat nominal – alcătuit din:
   - Verb copulativ la moduri personale: *a fi, a deveni, a rămâne, a însemna, a părea, a ajunge, a ieşi, a se face, a se naşte*;
   - Nume predicativ exprimat prin:
     1. verb la moduri nepersonale: Temele sunt de scris.
     2. substantiv: Cartea este a Ioanei.
     3. pronume: Colegul nostru este acela.
     4. numeral: Mircea a ieşit al doilea.
     5. adverb: Este bine să înveţi.
     6. interjecţie: Este vai de ei!

ATENȚIE!
- Uneori, predicatul verbal nu este exprimat, el se subînțelege din propoziția anterioară.
  — *Ai venit?*
  — *Da.*
  — *Cu cine?*
  — *Cu Matei.*
- Predicatul nominal nu este întotdeauna prezent în totalitate în propoziție, deoarece după el urmează o propoziție care îndeplinește funcția de nume predicativ.

PROPOZIŢIA SUBORDONATĂ PREDICATIVĂ

Definiţie: Îndeplineşte, în frază, rolul de nume predicativ pe lângă un predicat nominal din propoziţia regentă.

Elementul regent

Predicatul nominal incomplet din regentă – exprimat prin verb copulativ.

Mihai a rămas[1]/ cum îl ştii.[2]/

P1 – propoziţie principală;

P2 – subordonată predicativă;

a rămas – verb copulativ, predicat nominal incomplet.

Elemente prin care se introduce subordonata predicativă

- Conjuncţii şi locuţiuni conjuncţionale subordonatoare (*că, să, ca să, dacă, după cum* etc.): Durerea este[1]/că nu i-a răspuns la salut.[2]/ P1 – PP, P2 – PR.
- Pronume şi adjective pronominale relative (*care, cine, ce*): Întrebarea este[1]/cine l-a denunţat.[2]/ P1 – PP, P2 – PR.
- Pronume şi adjective pronominale nehotărâte *(oricare, oricine, orice):* Să fii[1]/orice vrei.[2]/ P1 – PP, P2 – PR.
- Adverbe relative (*unde, cum, când*): Întrebarea este[1]/când vei merge la mare.[2]/ P1 – PP, P2 – PR.

Topica şi punctuaţia propoziţiei predicative

Subordonata predicativă poate fi aşezată înainte sau după propoziţia regentă şi nu se desparte prin virgulă de aceasta.

c. ATRIBUTUL / PROPOZIŢIA SUBORDONATĂ ATRIBUTIVĂ

ATRIBUTUL

Definiţie: Este partea secundară de propoziţie care determină un substantiv sau un înlocuitor al acestuia.

Clasificarea atributelor

1. Atributul substantival
   - Apoziţional – exprimat prin substantiv în cazul nominativ: Sora mea, Maria, cântă la pian.
   - Prepoziţional – exprimat prin substantiv în acuzativ sau genitiv cu prepoziţie: Manifestările contra războiului au fost benefice.
   - Genitival – exprimat prin substantiv în cazul genitiv, fără prepoziţie: Sora Mariei este prietena noastră.
2. Atributul pronominal:
   - Apoziţional – exprimat prin pronume în cazul nominativ: Colegul nostru, acela, este primul la matematică.

- Prepoziţional – exprimat prin pronume în acuzativ, dativ sau genitiv, cu prepoziţie: Florile pentru ea erau roşii. Casa din faţa lor era nouă.
- Genitival – exprimat prin pronume în genitiv, fără prepoziţie: Vacanţa lor a fost minunată.
- În cazul dativ, fără prepoziţie: Mâna-i tremurândă l-a mângâiat.

3. Atribut adjectival – exprimat prin:
   - Adjectiv propriu-zis: Cana roşie era un cadou de la bunica.
   - Adjectiv provenit din participiu: Cartea citită i s-a părut interesantă.
   - Adjectiv provenit din gerunziu: Coşurile fumegânde se vedeau din depărtare.
   - Adjectiv pronominal: Acelaşi lucru l-a auzit şi de la mine.
   - Numeral cu valoare adjectivală: Doi copii au participat la concurs.
4. Atribut verbal – exprimat prin:
   - Verbe la moduri nepersonale: infinitiv, gerunziu şi supin: Plăcerea de a merge la munte nu este egalată de nimic. Păsările zburând se zăresc pe cerul albastru. Lecţiile de terminat acasă erau uşoare.
5. Atribut adverbial – exprimat prin:
   - Adverb de loc: Casa din faţă este albastră.
   - Adverb de timp: Filmul de aseară l-a încântat.
   - Adverb de mod: Mişcarea alene i-a făcut bine.
6. Atribut interjecţional – exprimat prin:
   - Interjecţie: Zgomotul pac! l-a speriat.

PROPOZIŢIA SUBORDONATĂ ATRIBUTIVĂ

Definiţie: Îndeplineşte funcţia de atribut al unui substantiv sau înlocuitor al acestuia, aflat în propoziţia regentă.
Întrebări: Care? Ce fel de?

Elemente regente

- Substantiv: Elevii[1]/care învaţă[2]/ vor fi răsplătiţi.[1]/ P1 – PP; P2 – AT.
- Pronume: Veţi fi nominalizaţi voi,[1]/ care munciţi.[2]/ P1 – PP, P2 – AT.
- Numeral: Au fost numiţi trei[1]/ care vor merge în excursie.[2]/ P1 – PP, P2 – AT.

Elemente prin care se introduce subordonata atributivă

- Conjuncţii şi locuţiuni conjuncţionale subordonatoare (*că*, *să*, *ca să*, *dacă* etc.): Dorinţa[1]/să plece[2]/era puternică.[1]/ P1 – PP, P2 – AT.
- Pronume şi adjective pronominale relative (*care*, *cine*, *ce*): Nu îl ştiu pe profesorul[1]/care a decis premierea lui Mihai.[2]/ P1 – PP, P2 – AT.
- Pronume şi adjective pronominale nehotărâte (*oricare*, *oricine*, *orice*): Ascult opinia[1]/oricui şi-o exprimă.[2]/ P1 – PP, P2 – AT.
- Adverbe relative (*unde*, *cum*, *când*): Vremea[1]/când a plecat[2]/era superbă.[1]/ P1 – PP, P2 – AT.

Topica şi punctuaţia propoziţiei atributive

Subordonata atributivă poate fi aşezată înainte sau după propoziţia regentă, poate fi intercalată în regentă.

În general, nu se desparte prin virgulă de regentă. Despărţirea de regentă prin virgulă este posibilă în cazul atributivelor apozitive sau explicative.

d. COMPLEMENTUL DIRECT / PROPOZIŢIA COMPLETIVĂ DIRECTĂ

COMPLEMENTUL DIRECT

Definiţie: Este partea secundară de propoziţie care indică obiectul asupra căruia se răsfrânge în mod direct acţiunea verbului.

Întrebări: Pe cine? Ce?

Este exprimat prin:

- Substantiv: Citesc o carte. L-am văzut pe Ion.
- Pronume: Nu l-am aprobat pe niciunul.
- Numeral cu valoare substantivală: Pe doi dintre ei i-am auzit vorbind.
- Verb la moduri nepersonale: Pot citi mai uşor în limba engleză.
- Interjecţie: Aud au! din camera de alături.

> ATENȚIE!
> Complementul direct nu se desparte prin virgulă de regentul său.

PROPOZIŢIA SUBORDONATĂ COMPLETIVĂ DIRECTĂ

Definiţie: Îndeplineşte rolul unui complement direct pe lângă verbul din regentă, indicând obiectul asupra căruia se răsfrânge direct acţiunea verbului din regentă.

Întrebări: Pe cine? Ce?

Elemente regente

- Verb: El a spus[1]/ce a gândit.[2]/ P1 – PP, P2 – CD.
- Interjecţie cu valoare predicativă: Uite[1]/ce a făcut copilul.[2]/ P1 – PP, P2 – CD.

Elemente prin care se introduce subordonata completivă directă

- Conjuncţii şi locuţiuni conjuncţionale subordonatoare (*că*, *să*, *ca să*, *dacă* etc.): Nu ştiu[1]/dacă va pleca la mare cu colegii.[2]/ P1 – PP; P2 – CD.
- Pronume şi adjective pronominale relative (*care*, *cine*, *ce*): A aflat[1]/cine l-a pârât.[2]/ P1 – PP; P2 – CD.
- Pronume şi adjective pronominale nehotărâte (*oricare*, *oricine*, *orice*): Aflu[1]/orice informaţie utilă.[2]/ P1 – PP; P2 – CD.
- Adverbe relative (*unde*, *cum*, *când*): Am aflat[1]/când va ateriza avionul de la Paris.[2]/ P1 – PP; P2 – CD.

Topica şi punctuaţia propoziţiei completive directe

Subordonata completivă directă poate fi aşezată înainte sau după propoziţia regentă, poate fi intercalată în regentă.

Nu se desparte prin virgulă de regentă, cu excepţia momentului în care se află înaintea acesteia.

e. COMPLEMENTUL INDIRECT / PROPOZIŢIA SUBORDONATĂ INDIRECTĂ

COMPLEMENTUL INDIRECT

Definiţie: Este partea secundară de propoziţie care arată obiectul căruia i se atribuie acţiunea, însuşirea sau caracteristica exprimată de cuvântul determinat ori obiectul căruia i se atribuie un alt obiect prin acţiunea exprimată de cuvântul determinat.

Întrebări:

- Despre cine/ce?
- Cu cine/ce?
- Pentru cine/ce?
- Cui? etc.

Este exprimat prin:

- Substantiv: Dau cartea Ioanei. Vorbeam despre plecarea lor în străinătate.
- Pronume: Se gândeau la toţi de acasă. Le dau lor două cărţi.
- Numeral cu valoare substantivală: I-au dat celui de-al treilea notă mică la purtare.
- Verbe la moduri nepersonale: Este dornic de a citi noul roman al lui Mircea Cărtărescu.

ATENȚIE!
Complementul indirect nu se desparte prin virgulă de elementul regent.

PROPOZIŢIA SUBORDONATĂ COMPLETIVĂ INDIRECTĂ

Definiţie: Îndeplineşte rolul unui complement indirect pe lângă verbul din regentă, indicând obiectul asupra căruia se răsfrânge indirect acţiunea verbului din regentă.

Întrebări: Pentru cine/ce? Cu cine/ce? Despre cine/ce? Cui? etc.

Elemente regente

- Verb: Elena povesteşte[1]/cui o ascultă.[2]/ P1 – PP; P2 – CI.
- Adjectiv: Sunt mândru[1]/că eşti elevul meu.[2]/ P1 – PP; P2 – CI.
- Interjecţie cu valoare predicativă: E vai[1]/de cine nu ascultă.[2]/ P1 – PP; P2 – CI.

Elemente prin care se introduce subordonata completivă indirectă

- Conjuncţii şi locuţiuni conjuncţionale subordonatoare (*că, să, ca să, dacă* etc.): Nu s-a gândit[1]/dacă va pleca la mare cu colegii.[2]/ P1 – PP; P2 – CI.
- Pronume şi adjective pronominale relative (*care, cine, ce*): A răspuns[1]/ cui l-a solicitat.[2]/ P1 – PP; P2 – CI.
- Pronume şi adjective pronominale nehotărâte (*oricare, oricine, orice*): Vorbise[1]/despre orice dorise.[2]/ P1 – PP; P2 – CI.
- Adverbe relative (*unde, cum, când*): Se gândeşte[1]/când va ateriza avionul de la Paris.[2]/ P1 – PP; P2 – CI.

Topica şi punctuaţia propoziţiei completive indirecte

Subordonata completivă indirectă poate fi aşezată înainte sau după propoziţia regentă, poate fi intercalată în regentă.

Nu se desparte prin virgulă de regentă, dacă se află după regentă şi se desparte atunci când stă în faţa regentei.

f. COMPLEMENTUL DE AGENT

Definiţie: Este partea secundară de propoziţie care arată cine face acţiunea exprimată de un verb la diateza pasivă; reprezintă subiectul logic al propoziţiei.

Întrebări: De către cine? De cine?
Este exprimat prin:

- Substantiv: Melodia este cântată de Mirela.
- Pronume: Casa a fost construită de acela.
- Numeral cu valoare substantivală: Premiul a fost câştigat de al treilea.

> ATENȚIE!
> Nu se desparte prin virgulă de elementul regent.

g. COMPLEMENTUL CIRCUMSTANŢIAL DE LOC / PROPOZIŢIA CIRCUMSTANŢIALĂ DE LOC

COMPLEMENTUL CIRCUMSTANŢIAL DE LOC

Definiţie: Complementul circumstanţial de loc indică locul unde se petrece acţiunea, punctul de plecare, direcţia sau limita acţiunii. Determină un verb sau o interjecţie cu funcţia sintactică de predicat.
Întrebări: Unde? De unde? Până unde? Încotro?
Este exprimat prin:

- Substantiv: Plec în excursie la munte.
- Pronume: Nu s-a dus la niciunul.
- Numeral cu valoare substantivală: Mirela s-a dus la a treia din clasă.
- Verb la modul supin: Mă duc la cules de mere.
- Adverb sau locuţiune adverbială de loc: El se duce acolo.

> ATENȚIE!
> • Complementul circumstanțial de loc exprimat prin substantiv precedat de prepoziția **pe** nu trebuie confundat cu complementul direct precedat de aceeași prepoziție.
> *De exemplu*: El a strâns de mână pe băiat. (complement direct)
> Barca plutește pe râu. (complement circumstanțial de loc)

- Unele atribute pot arăta locul sau direcția obiectului. Nu trebuie confundate cu complementul circumstanțial de loc. *De exemplu*: Drumul spre oraș este dificil. (atribut substantival prepozițional: care drum?)

PROPOZIȚIA SUBORDONATĂ CIRCUMSTANȚIALĂ DE LOC

Definiție: Îndeplinește rolul unui complement circumstanțial de loc pe lângă verbul din regentă, indicând locul în care se petrece acțiunea verbului din regentă.

Întrebări: Unde? De unde? Până unde? Încotro?

Elemente regente

- Verb: Elena merge[1]/unde vrea.[2]/ P1 – PP; P2 – CL.
- Interjecție cu valoare predicativă: Țuști[1]/unde vezi cu ochii.[2]/ P1 – PP; P2 – CL.

Elemente prin care se introduce subordonata circumstanțială de loc

- Pronume și adjective pronominale relative (*care*, *cine*, *ce*): Se îndreaptă[1]/spre ceea ce dorește.[2]/ P1 – PP; P2 – CL.
- Pronume și adjective pronominale nehotărâte (*oricare*, *oricine*, *orice*): Plec[1]/în orice direcție spui.[2]/ P1 – PP; P2 – CL.
- Adverbe relative (*unde*, *cum*, *când*): Pleacă[1]/unde îl trimiți.[2]/ P1 – PP; P2 – CL.

Topica și punctuația propoziției subordonate circumstanțiale de loc

Subordonata circumstanțială de loc poate fi așezată înainte sau după propoziția regentă, poate fi intercalată în regentă.

Nu se desparte prin virgulă de regentă, dacă se află după regentă și se desparte atunci când stă în fața regentei.

Dacă în regentă există și un adverb corelativ, circumstanțiala de loc se desparte prin virgulă, indiferent de locul pe care îl ocupă față de regentă.

h. COMPLEMENTUL CIRCUMSTANŢIAL DE TIMP / PROPOZIŢIA CIRCUMSTANŢIALĂ DE TIMP

COMPLEMENTUL CIRCUMSTANŢIAL DE TIMP

Definiţie: Complementul circumstanţial de timp indică momentul când se petrece o acţiune sau durata acţiunii. Determină un verb.
Întrebări: Când? De când? Până când? Cât timp?
Este exprimat prin:

- Substantiv: Au citit luni de zile acelaşi roman.
- Pronume: Mihai a ajuns după acelea.
- Numeral: N-a mai ajuns nimeni după cele patru.
- Verb la moduri nepersonale: A salutat înainte de a pleca.
- Adverb sau locuţiune adverbială de timp: Atunci a luat decizia de a pleca.
- Adjectiv: A fost bolnav de tânăr.

PROPOZIŢIA SUBORDONATĂ CIRCUMSTANŢIALĂ DE TIMP

Definiţie: Îndeplineşte rolul unui complement circumstanţial de timp pe lângă verbul din regentă, indicând momentul în care se petrece acţiunea verbului din regentă.
Întrebări: Când? De când? Până când? Cât timp?
Elemente regente

- Verb: Elena merge la munte[1]/când vrea.[2]/ P1 – PP; P2 – CT.

Elemente prin care se introduce subordonata circumstanţială de timp

- Conjuncţii şi locuţiuni conjuncţionale subordonatoare (*înainte să, după ce, în vreme ce* etc.): Elevii ascultau[1]/în timp ce profesorul le relata întâmplarea.[2]/ P1 – PP; P2 – CT.
- Pronume şi adjective pronominale relative (*care, cine, ce*): A sosit[1]/înaintea cui nu se aştepta.[2]/ P1 – PP; P2 – CT.

- Pronume şi adjective pronominale nehotărâte (*oricare, oricine, orice*): Plec[1]/înaintea oricui vreau.[2]/ P1 – PP; P2 – CT.
- Adverbe relative (*cum, când*): Vine[1]/când crede de cuviinţă.[2]/ P1 – PP; P2 – CT.

Topica şi punctuaţia propoziţiei subordonate circumstanţiale de timp

Subordonata circumstanţială de timp poate fi aşezată înainte sau după propoziţia regentă, poate fi intercalată în regentă.

Nu se desparte prin virgulă de regentă, dacă se află după regentă. Se desparte atunci când este înaintea regentei sau intercalată în regentă.

i. COMPLEMENTUL CIRCUMSTANŢIAL DE MOD / PROPOZIŢIA CIRCUMSTANŢIALĂ DE MOD

COMPLEMENTUL CIRCUMSTANŢIAL DE MOD

Definiţie: Complementul circumstanţial de mod indică felul în care se petrece o acţiune sau cum se înfăţişează o însuşire.

Întrebări: Cum? În ce fel? În ce mod?

Complementul circumstanţial de mod propriu-zis arată cum se desfăşoară o acţiune sau cum se înfăţişează o însuşire, fără a face comparaţie cu alte acţiuni sau însuşiri.

El se mişcă <u>şoimeşte</u>.

Complementul circumstanţial de mod comparativ arată cum se desfăşoară o acţiune sau cum se înfăţişează o însuşire, în comparaţie cu o altă acţiune sau însuşire.

El era înalt <u>cât gardul</u>.

Este exprimat prin:

- Substantiv: Se comportă <u>conform etichetei</u>.
- Pronume: Tu povesteşti mai bine <u>ca oricine</u>.
- Numeral: S-a făcut <u>de două ori</u> mai mare.
- Verb la moduri nepersonale: A ieşit <u>fără a închide</u> uşa.
- Adverb sau locuţiune adverbială de mod: Ea merge <u>alene</u>.

- Interjecţie: Aud un glas făcând au!

Valorile stilistice ale complementului circumstanţial de mod:

- Epitet: „Fluieraş de soc/ Mult zice cu foc…" (*Mioriţa*)
- Comparaţie: „Un salcâm privi spre munte/Mândru ca o flamură."

PROPOZIŢIA SUBORDONATĂ CIRCUMSTANŢIALĂ DE MOD

Definiţie: Îndeplineşte rolul unui complement circumstanţial de mod pe lângă verbul din regentă, indicând modalitatea în care se petrece acţiunea verbului din regentă.

Întrebări: Cum? În ce fel? În ce mod?

Elemente regente

- Verb: Mirela e roşie[1]/cum e racul.[2]/ P1 – PP; P2 – CM.
- Adjectiv: E leneş[1]/cât se poate.[2]/ P1 – PP; P2 – CM.
- Adverb: Să te porţi frumos[1]/cum m-am purtat şi eu.[2]/ P1 – PP; P2 – CM.

Elemente prin care se introduce subordonata circumstanţială de mod

- Conjuncţii şi locuţiuni conjuncţionale subordonatoare (*ca şi cum*, *fără să*, *după cum* etc.): A intrat[1]/fără să salute.[2]/ P1 – PP; P2 – CM.
- Adverbe relative (*cum*, *cât*, *precum*): L-a ajutat[1]/cât a putut.[2]/ P1 – PP; P2 – CM.
- Adverbe nehotărâte (*oricum*, *oricât*): L-a ajutat[1]/oricum a putut.[2]/ P1 – PP; P2 – CM.

Topica şi punctuaţia propoziţiei subordonate circumstanţiale de mod

Subordonata circumstanţială de mod poate fi aşezată înainte sau după propoziţia regentă, poate fi intercalată în regentă.

Nu se desparte prin virgulă de regentă, dacă se află după regentă. Se desparte atunci când este înaintea regentei sau intercalată în regentă ori dacă în propoziţia regentă există un corelativ.

j. COMPLEMENTUL CIRCUMSTANŢIAL DE CAUZĂ / PROPOZIŢIA CIRCUMSTANŢIALĂ DE CAUZĂ

COMPLEMENTUL CIRCUMSTANŢIAL DE CAUZĂ

Definiţie: Complementul circumstanţial de cauză arată cauza unei acţiuni, a unei stări sau a unei însuşiri.

Întrebări: Din ce cauză? Din ce pricină?

Este exprimat prin:

- Substantiv: I-a fost rău din cauza răcelii.
- Pronume: Corabia a eşuat din cauza lui.
- Numeral: Seara a fost stricată din cauza celor doi.
- Adjectiv: El se clătina de bolnav.
- Verb la moduri nepersonale: Cerând caietele, a creat un precedent.
- Locuţiune adverbială de cauză: De aceea a plecat, pentru că era supărată.

> ATENȚIE!
>
> • Complementul circumstanțial de cauză indică un fapt care se va petrece sau s-a petrecut înaintea celui arătat prin cuvântul determinat. Relația este cauză – efect.

PROPOZIŢIA SUBORDONATĂ CIRCUMSTANŢIALĂ DE CAUZĂ

Definiţie: Îndeplineşte rolul unui complement circumstanţial de cauză pe lângă verbul din regentă, indicând cauza acţiunii din regentă.

Întrebări: Din ce cauză? Din ce pricină? De ce?

Elemente regente

- Verb: Elena merge la munte iarna[1]/fiindcă îi place zăpada.[2]/ P1 – PP; P2 – CZ.
- Interjecţie: Na-ţi banii înapoi,[1]/că noi nu avem nevoie de ei.[2]/ P1 – PP; P2 – CZ.

- Adjectiv: Copilul e fricos,[1]/pentru că l-a speriat un câine.[2]/ P1 – PP; P2 – CZ.

Elemente prin care se introduce subordonata circumstanţială de cauză

- Conjuncţii şi locuţiuni conjuncţionale subordonatoare (*fiindcă*, *deoarece*, *căci*, *întrucât*, *pentru că*, *din cauză că*, *din moment ce* etc.): A trecut proba practică,[1]/de vreme ce s-a pregătit bine.[2]/ P1 – PP; P2 – CZ.
- Adverbe relative (*cum*, *unde*): Cum ploua,[1]/a rămas acasă.[2]/ P1 – CZ; P2 – PP.

Topica şi punctuaţia propoziţiei subordonate circumstanţiale de cauză

Subordonata circumstanţială de cauză poate fi aşezată înainte sau după propoziţia regentă.

De regulă, se desparte prin virgulă de regentă.

k. COMPLEMENTUL CIRCUMSTANŢIAL DE SCOP / PROPOZIŢIA CIRCUMSTANŢIALĂ DE SCOP

COMPLEMENTUL CIRCUMSTANŢIAL DE SCOP

Definiţie: Complementul circumstanţial de scop indică scopul unei acţiuni.

Întrebări: În ce scop? Cu ce scop? De ce?

Este exprimat prin:

- Substantiv: El învaţă pentru examen.
- Verb la moduri nepersonale: El munceşte pentru a câştiga bani.

ATENȚIE!

- Nu trebuie confundat complementul circumstanțial de scop cu cel de cauză. Ordinea, pentru complementul circumstanțial de scop este: verb și complement circumstanțial de scop.

PROPOZIŢIA SUBORDONATĂ CIRCUMSTANŢIALĂ DE SCOP

Definiţie: Îndeplineşte rolul unui complement circumstanţial de scop pe lângă verbul din regentă, indicând scopul în vederea căruia se petrece acţiunea verbului din regentă.

Întrebări: În ce scop? Cu ce scop?

Elemente regente

- Verb: Elena merge la munte[1]/ca să schieze.[2]/ P1 – PP; P2 – CS.
- Interjecţie: Hai la mare,[1]/ca să ne distrăm.[2]/ P1 – PP; P2 – CS.

Elemente prin care se introduce subordonata circumstanţială de scop

- Conjuncţii şi locuţiuni conjuncţionale subordonatoare (*ca să, de, să, pentru ca să, ca nu cumva să* etc.): Elevii ascultau povestea[1]/ca să înţeleagă morala. [2]/ P1 – PP; P2 – CS.

Topica şi punctuaţia propoziţiei subordonate circumstanţiale de scop

Subordonata circumstanţială de scop poate fi aşezată înainte sau după propoziţia regentă, poate fi intercalată în regentă.

Se desparte prin virgulă de regentă, în special dacă este aşezată înaintea acesteia. Nu se despart niciodată prin virgulă de regentă circumstanţialele de scop introduse prin conjuncţia *de*.

I. PROPOZIŢIA SUBORDONATĂ CIRCUMSTANŢIALĂ CONSECUTIVĂ

Definiţie: Exprimă rezultatul unei acţiuni sau al unei calităţi despre care se face vorbire în regentă.

Întrebări: Care este urmarea/consecinţa faptului?

Elemente regente

- Verb: Clasa era atât de cuminte,[1]/încât era o plăcere lucrul acolo.[2]/ P1 – PP; P2 – CNS.
- Adjectiv: Era atât de obosită,[1]/că nu putea dormi.[2]/ P1 – PP; P2 – CNS.

- Adverb: A vorbit atât de tare,[1]/încât a răguşit.[2]/ P1 – PP; P2 – CNS.

Elemente prin care se introduce subordonata circumstanţială consecutivă

- Conjuncţii şi locuţiuni conjuncţionale subordonatoare (*încât*, *de*, *că*, *încât să*, *aşa că* etc.): Era frig la munte,[1]/aşa că s-a întors răcit.[2]/ P1 – PP; P2 – CNS.

Topica şi punctuaţia propoziţiei subordonate circumstanţiale consecutive

Subordonata circumstanţială consecutivă este aşezată după propoziţia regentă.

Se desparte prin virgulă de regentă, mai puţin atunci când este introdusă prin conjuncţia *de*.

m. PROPOZIŢIA SUBORDONATĂ CIRCUMSTANŢIALĂ CONDIŢIONALĂ

Definiţie: Exprimă o condiţie de a cărei îndeplinire depinde realizarea acţiunii exprimate de verbul din regentă.

Întrebare: Cu ce condiţie?

Elemente regente

- Verb: Elena merge la munte[1]/dacă este invitată de prietenii ei.[2]/ P1 – PP; P2 – CDŢ.

Elemente prin care se introduce subordonata circumstanţială condiţională

- Conjuncţii şi locuţiuni conjuncţionale subordonatoare (*dacă*, *de*, *să*, *în caz că* etc.): Elevii ascultau[1]/dacă lecţia era atractivă.[2]/ P1 – PP; P2 – CDŢ.
- Adverbul relativ *când*, cu valoarea conjuncţiei *dacă*: Când aş şti adevărul,[1]/ţi l-aş spune.[2]/ P1 – CDŢ; P2 – PP.

Topica şi punctuaţia propoziţiei subordonate circumstanţiale condiţionale

Subordonata circumstanţială condiţională poate fi aşezată înainte sau după propoziţia regentă şi se desparte de aceasta prin virgulă.

n. PROPOZIŢIA SUBORDONATĂ CIRCUMSTANŢIALĂ CONCESIVĂ

Definiţie: Indică o împrejurare ce ar putea împiedica acţiunea din regentă, dar nu o împiedică.

Întrebare: În ciuda cărui fapt?

Elemente regente

- Verb: Elena merge la munte,[1]/deşi ar prefera marea.[2]/ P1 – PP; P2 – CV.
- Interjecţie: Hai la târg,[1]/cu toate că aş sta acasă.[2]/ P1 – PP; P2 – CV.
- Adjectiv: Ea este odihnită,[1]/chiar dacă s-a trezit de dimineaţă.[2]/ P1 – PP; P2 – CV.

Elemente prin care se introduce subordonata circumstanţială concesivă

- Conjuncţii şi locuţiuni conjuncţionale subordonatoare (*deşi*, *dacă*, *să*, *cu toate că*, *măcar că*, *chit că* etc.): Elevii ascultau atenţi,[1]/chiar dacă întâmplarea le era cunoscută.[2]/ P1 – PP; P2 – CV.
- Pronume şi adjective pronominale nehotărâte (*oricare*, *oricine*, *orice*): Nu spun nimic,[1]/oricât ai insista.[2]/ P1 – PP; P2 – CV.

Topica şi punctuaţia propoziţiei subordonate circumstanţiale concesive

Subordonata circumstanţială concesivă poate fi aşezată înainte sau după propoziţia regentă.

De regulă, se desparte prin virgulă de regentă.

BIBLIOGRAFIE

1. ***, *Dicţionarul explicativ al limbii române*, Editura Univers Enciclopedic, Bucureşti, 2008
2. ***, *Dicţionarul ortografic, ortoepic şi morfologic al limbii române*, ediţia a II-a, Editura Univers Enciclopedic, Bucureşti, 2005
3. Popescu, Ştefania, *Gramatica practică a limbii române*, Editura TEDIT F.Z.H, Bucureşti, 2001
4. Bidu-Vrânceanu, A.; Călăraşu, C.; Ionescu-Ruxăndoiu, L; Mancaş, M.; Pană Dindelegan, G., *Dicţionar de ştiinţe ale limbii*, Editura Nemira, Bucureşti, 2005
5. Dinu, Gabriela; Zbarcea, Maria, *Dicţionar de terminologie literară pentru clasele V-X*, Editura Paralela 45, Piteşti, 2007
6. Erceanu, Ninuşa; Ilinca, Şt. M., *Textul literar. Teorie literară aplicată*, Grupul Editorial Art, Bucureşti, 2005
7. www.dexonline.ro

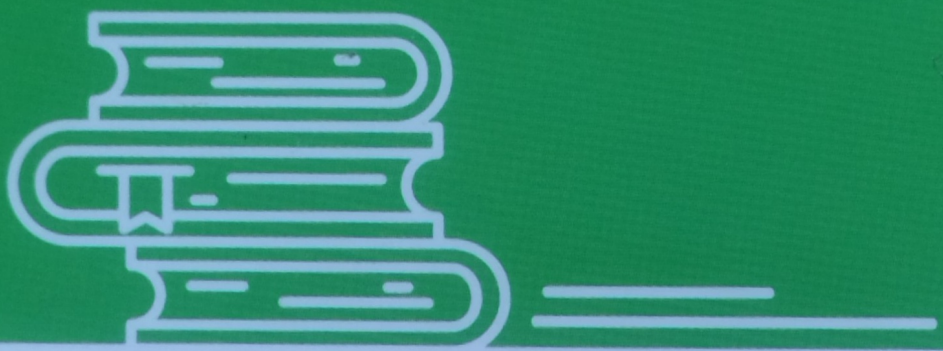

Concepută în format de buzunar, lucrarea se adresează elevilor claselor 5-8, reprezentând atât un suport teoretic bine sistematizat, necesar în pregătirea de zi cu zi a orelor de limba și literatura română, cât și unul informațional, de bază pentru pregătirea evaluărilor curente și a examenului de evaluare națională.

Memoratorul respectă conținutul programelor școlare de limba și literatura română pentru gimnaziu și asigură un mod mai ușor de însușire a conținuturilor obligatorii.

ISBN 978-973-47-2960-9

PREȚ cu TVA 10 LEI